

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra fundamentální a dogmatické teologie

Bc. Simona Kozmová

**Taoismus v evropských podmínkách
na začátku 21. století. Představení fenoménu
v křesťanské perspektivě.**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. David Bouma, Th.D.

Praha 2015

Čestné prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze

Simona Kozmová

Bibliografická citace práce

Taoismus v evropských podmínkách na začátku 21. století. Představení fenoménu v křesťanské perspektivě [rukopis] : diplomová práce / Simona Kozmová ; vedoucí práce : David Bouma. – Praha, -- 63 s.

Anotace

Diplomová práce „Taoismus v evropských podmínkách na začátku 21. století. Představení fenoménu v křesťanské perspektivě.“ Práce představuje taoismus jako původní čínský filozoficko-náboženský systém, který hluboce ovlivnil konfucianismus i čínský buddhismus. Jsou představeny principy taoismu a hlavní taoistické spisy. Taoismus proniká do různých oblastí současné evropské kultury, jeho vliv je patrný ve vědě, literatuře i v současném životním stylu. Zvláštní důraz je věnován tradiční čínské medicíně a taoistickému cvičení, které jsou znatelně přínosné západnímu člověku. Naopak riziko práce shledává v nekritickém přejímání a zjednodušování vybraných aspektů bez hlubšího porozumění principům taoismu a jeho tradici. Tyto přínosy a rizika jsou dokládány publikacemi křesťanských teologů. Odlišnost východního a západního myšlení je příčinou obtížného vzájemného porozumění obou kultur.

Klíčová slova

taoismus, čínská filozofie, čínská tradiční medicína, uzdravení, tchaj-t'i, křesťanství

Abstract

The thesis “Taoism in European terms at the beginning of 21st century. Presentation of this phenomenon in Christian perspective.” Taoism as the original Chinese philosophical and religious system, which deeply influenced Chinese Buddhism and Confucianism, is presented in this thesis. The main principles of Taoism and Taoist writings are introduced. Taoism penetrates into different areas of contemporary European culture; its influence is evident in science, literature and the contemporary lifestyle. Special emphasis is placed on traditional Chinese medicine and Taoist exercises that are significantly beneficial to Westerners. In contrast, the risk is found in uncritical accepting and simplifying of selected aspects without a deeper understanding of the principles of Taoism and its tradition. These benefits and risks are documented by publications of Christian theologians. The difference in Eastern and Western thinking is the cause of the difficulty of mutual understanding of both cultures.

Keywords

Taoism, Chinese philosophy, Chinese traditional medicine, healing, Tai Chi, Christianity

Počet znaků: 159 957 (včetně mezer)

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce ThLic. Davidu Boumovi, Th.D. za vedení práce, za cenné rady a připomínky, a zejména za trpělivost, ochotu a čas, který mi věnoval.

Děkuji i všem, kteří mi poskytli informace a literaturu potřebnou ke zpracování diplomové práce, především Mgr. Editě Drozdové z Ekonomické fakulty Technické univerzity v Liberci, která je zároveň překladatelkou z anglického jazyka a mohla mi poradit s problematikou beatníků.

A nakonec děkuji své rodině, že mi umožnila i při plném pracovním úvazku věnovat čas studiu.

Obsah

0. Úvod.....	8
1. Taoismus	11
1.1. Obecné základy taoismu.....	12
1.2. Konfucianismus a taoismus.....	13
1.3. Dějiny taoismu	14
1.3.1. Šamanské počátky	15
1.3.2. Klasické období	16
1.3.3. Vznik uspořádaného náboženského systému.....	17
1.3.4. Vznik mystického taoismu	18
1.3.5. Vývoj alchymistického taoismu	19
1.3.6. Syntéza taoismu, buddhismu a konfucianismu.....	20
1.4. Základní taoistické texty.....	23
1.4.1. Tao-te-ťing.....	23
1.4.2. I-ťing.....	27
2. Pronikání čínské filozofie do Evropy.....	30
3. Taoismus v západní kultuře ve 20. století	37
3.1. Taoismus v kultuře	37
3.2. Taoismus ve vědě	39
3.3. Feng shui	41
3.4. Taoismus v alternativním životním stylu 21. století	42
3.4.1. New Age	43
3.4.2. Nové terapeutické přístupy v New Age.....	45
4. Tradiční čínská medicína a cvičení tchaj-ťi	47
4.1. Tradiční čínská medicína.....	47
4.1.1. Základní teorie a disciplíny čínské medicíny	47
4.1.2. Tradiční čínská medicína v praxi.....	50

4.1.3. Stravování podle tradiční čínské medicíny.....	52
4.1.4. Čínská medicína v České republice.....	53
4.2. Cvičení tchaj-t'i čhüan	54
4.2.1. Historie tchaj-t'i čhüan	55
4.2.2. Tchaj-t'i čhüan a konfese.....	56
4.2.3. Příklady lékařských studií.....	57
4.2.4. Čchi-kung	57
5. Křesťanský pohled	59
5.1. Hans Küng.....	59
5.1.1. Náboženství čínského starověku.....	59
5.1.2. Taoistický naturalismus: filozofie a náboženství	61
5.2. Hans Waldenfels.....	63
5.3. Martin Palmer.....	64
6. Zhodnocení vybraných taoistických principů z křesťanského hlediska	65
7. Závěr	75

0. Úvod

V 21. století jsou v západní kultuře patrné všudypřítomné vlivy orientálních nauk. Tyto nauky pronikají do moderního životního stylu díky stále oblíbenějšímu alternativnímu přístupu k životu. Mezi těmito naukami spatřujeme zesilující vliv taoismu, přestože obecné povědomí o něm není velké. Tento fenomén je v současné západní společnosti natolik rozšířen, že je namístě mu věnovat více pozornosti a současně se zamýšlet nad rozdílností východního a západního myšlení.

Tato práce si klade za cíl představit oblasti, v nichž jsou vlivy taoismu zřetelné, a najít, jaké přínosy a jaká rizika má taoismus pro západního člověka. Zvolenou metodou je analýza vlivu taoismu v dílčích oblastech, to znamená ve vědě, kultuře a celkově v současném životním stylu. Přitom práce vychází z historického vývoje pronikání taoismu na Západ, což umožní hlubší porozumění problematice. Většinový křesťanský pohled řadí taoistické projevy v současnosti (poněkud zjednodušeně) mezi jevy ezoterické a magické, opomíjí mnohovrstevnost a dějinný vývoj taoismu. Předpokládám, že práce přinese komplexnější pohled na taoismus a argumenty pro usnadnění křesťanského vnímání tradiční čínské medicíny a cvičení tchaj-t'i, které přímo z taoismu vycházejí.

Struktura práce je chronologická, kapitoly jsou řazeny tak, jak taoismus se svými projevy postupně vnikal do západní kultury. V první kapitole se práce zabývá základními principy, původem a vývojem taoismu, kde se postupně rozvíjejí jeho základní typy, tedy taoismus magický, věštecký, obřadní a vnitřně alchymistický i taoismus pouze filozofický. Taoismus je porovnán s dalšími čínskými naukami, zejména s konfucianismem. Současně jsou představeny zásadní taoistické spisy, které se do Evropy dostaly až počátkem sedmnáctého století díky práci jezuitských misionářů.

Druhá kapitola stručně popisuje pronikání čínské filozofie na Západ a uvádí hlavní představitele kulturně společenského života, kteří se významnějším způsobem taoismem zabývali a zasloužili se o jeho šíření. Z nich byl ve 20. století nejznámějším švýcarský psychiatr C. G. Jung, jehož předmluvě k Wilhelmovu překladu I-t'ingu, nejstaršího taoistického spisu, se dostalo nebývalé pozornosti.

Třetí kapitola popisuje další vývoj po druhé světové válce. Taoismem se inspirovalo mnoho hnutí, umělců a literátů, později i vědců. Hnutí ovlivněná taoismem jsou beatnici a později hippies, jejichž zásluhou pronikly myšlenky východní spirituality do západní

kultury. Na poli vědy způsobila rozruch publikace Tao fyziky přinářející paralely mezi kvantovou fyzikou a východní mystikou. Vlivu taoismu neunikla ani západní architektura, v níž můžeme zaznamenat prvky čínského umění feng shui, které rovněž vychází z taoistické kosmologie a z čínské astrologie. Myšlenky taoismu pronikaly do kulturního povědomí a do životního stylu. Ve 20. století je taoismus, podle mého názoru, často neprávem zařazen do hnutí New Age, kterému se věnuje řada religionistů i teologů, jejichž odborné hledisko tato kapitola přináší.

Koncem 20. století se z vědeckých a uměleckých kruhů taoismus dostává i mezi širokou veřejnost, lidé začali praktikovat taoistické cvičení tchaj-t'i a využívat možností tradiční čínské medicíny. Této oblasti se věnuje čtvrtá kapitola podrobněji, protože trend je stále na vzestupu, a vědecké studie dokazují pozitivní vliv cvičení a čínské medicíny na zdraví jedince. Postoj většiny křesťanů k těmto jevům je ovlivněn obavami z možného okultního vlivu, neslučitelného s křesťanskou praxí. Současné vnímání taoistických projevů křesťany dokládají odkazy na křesťanské weby.

V páté kapitole jsou přiblíženy názory a postoje křesťanských teologů k taoismu. Teologů, kteří se taoismem zabývají, není u nás mnoho, a ani v jejich publikacích nenacházíme jednoznačné zhodnocení taoismu a jeho významu. Mnohohrstevnost a místy rozporuplnost druhů a pojetí taoismu toto v podstatě znemožňují.

Šestá kapitola přináší porovnání hlavních taoistických principů se základními principy křesťanství. Zabývá se zde pojmy odpuštění, střídmost, věčnost, pokora, aj. Nachází odlišnosti ve vztahu k transcendentní skutečnosti a spáse člověka. Zvláštní pozornost je věnována vnímání životní energie čchi, která je ústředním taoistickým tématem a zároveň pro nás jednou z největších překážek pro chápání a přijímání dílčích jevů taoismu. V závěru kapitoly jsou předloženy argumenty pro zmírnění negativních postojů k přijímání dílčích projevů taoismu, tedy tradiční čínské medicíny a cvičení tchaj-t'i.

Problém s čínskými jmény a jejich přepisem řeším tak, že používám nejobvyklejší český přepis podle sinologa Oldřicha Švarného. Tento způsob převažoval ve většině děl, ze kterých čerpám informace, přestože současní filologové již doporučují odlišný přepis čínských jmen. Psaní slova Tao preferuji s velkým písmenem podle většiny autorů, ale v citacích dodržuji autorem zvolený pravopis. Podobně jsem postupovala u pravopisu slov tchaj-t'i, čchi, wu-wej, apod.

K čerpání faktů jsem využila dostupnou odbornou literaturu, ale vzhledem k povaze tématu bylo nutno využít té literatury populárně naučné, jejíž autoři jsou považováni za odborníky v daných oblastech.

1. Taoismus

Dnešní taoismus je jedním ze tří velkých čínských náboženství, vedle konfucianismu a čínského buddhismu. Podle Pauly Hartzové se k taoismu na světě hlásí přibližně 30 milionů lidí, buddhistů má být 300 milionů.¹ Taoistické myšlení a filozofii je možno vysledovat téměř ve všech oblastech života Číňanů nejen v Asii, ale po celém světě. Kdekoli se objevily čínské komunity, objevil se i taoismus. Dělo se tak v Koreji, Vietnamu a Japonsku, ale i v Evropě, Kanadě a ve Spojených státech. Hlavním čínským taoistickým chrámem je Chrám bílého oblaku v Pekingu.

Oxfordský slovník nabízí následující definici taoismu:

„Taoismus je čínská filozofie založená na textech Lao-c', prosazující pokoru a zbožnost. Ústředním pojmem i cílem je Tao, nejdůležitějším spisem je Tao-te-ťing. Taoismus je jednak filozofií, jednak náboženstvím. Filozofický taoismus zdůrazňuje vnitřní kontemplaci a mystickou jednotu s přírodou; rozum, vzdělání i účelové akce by měly být opuštěny ve jménu prostoty a wu-wej (nečinění či ponechání věcí jejich přirozeném řádu). Náboženský aspekt taoismu se vyvinul později, přibližně ve 3. století našeho letopočtu, přijal určité buddhistické rysy a zavedl klášterní systém.“²

Ústřední pojem Tao je podle téhož zdroje:

„...absolutní princip, který tvoří základ vesmíru, kombinuje v sobě principy jin a jang, a znamená cestu či způsob chování, který je v harmonii s přirozeným řádem.“³

Ústřední text taoismu je

„Tao-Te-ťing připisovaný tradičnímu zakladateli taoismu Lao-c'. Zřejmě byl napsán jako návod pro vládnutí, definuje Tao neboli cestu, a tvoří filozofický základ taoismu.“⁴

---

¹ HARTZOVÁ, Paula R. *Taoismus*. Překlad Stanislava Vomáčková. Praha: Lidové noviny, 1996, 133 s. Světová náboženství (Lidové noviny). ISBN 80-710-6185-9, str. 8

² *Taoism*. In: *Oxford Dictionaries* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/Taoism

³ *Tao*. In: *Oxford Dictionaries* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/Tao?q=tao

⁴ *Tao-Te-ťing*. In: *Oxford Dictionaries* [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/Tao--te--Ching?q=Tao-te-Ching

Výše uvedené definice mohou zájemci naznačit směr, jímž se má při dalším hledání informací ubírat, ale mnoho nám nevysvětlují, dokonce mohou být z určitého hlediska zavádějící. Je to dáno samou podstatou taoismu – Lao-c' byl jistě velkým taoistou, ale označení „tradiční zakladatel taoismu“ by hrubě odmítl, pokud by mohl. Již ze samého principu ne-činění (wu-wej) by žádný taoista nikdy nic nezakládal.

Nahlédneme-li do Nové katolické encyklopedie, najdeme pod heslem Taoismus:

„Tao: matrice všech dynamických aktivit a možností. To zahrnuje všechny skutečnosti, které jsou stávající, všechny možnosti, které by se mohly stát, ale vylučuje všechny nemožnosti. Je to dynamická ontologie, která zároveň ztělesňuje "bytí" a "nebytí" v neustálém, cyklickém a evolučním toku tvoření a destrukce. S ohledem na neměnný a jediný základ všeho tvoření chápou taoisté tao jako nepojmenovatelnou konečnou skutečnost, která vzdoruje veškerému úsilí o kategorizaci. Je zdrojem všeho, co existovalo, existuje a bude existovat.“⁵

Je patrné, že informace v Nové katolické encyklopedii jsou výrazně hutnější, složitější, a jsou určeny vzdělaným odborníkům. Slovníkové a encyklopedické údaje mohou být dobrou startovní čarou. V následujících kapitolách představím poznatky odborníků z různých oborů, kteří se problematikou zabývali dlouhodobě a do hloubky.

1.1. Obecné základy taoismu

Čínské slovo *Tao* znamená *cesta*. Plynutí a proměny světa lze chápat jako pozemské projevy velké univerzální síly, nazvané Tao. Čínský znak pro Tao symbolizuje nepřetržitý koloběh vesmíru, kruh nebes a země.⁶ Někteří taoisté chápou Tao jako cosi, co existovalo před vznikem vesmíru a je přítomno stále. Jindy je ztotožňováno s Matkou, případně zdrojem všech věcí, a tento zdroj je neosobní. Úsilí je zaměřeno na dosažení harmonie s principem Tao.

Ačkoli je čínský mudrc Lao-c' obvykle označován jako zakladatel taoismu, ve skutečnosti taoismus žádného zakladatele nemá, ale uctívá velké množství mistrů, kteří taoismus učili, psali o něm nebo sepsovali komentáře ke spisům jiných mistrů.

---

⁵ *New Catholic Encyclopedia: Volumes 4. Second Edition. Washington DC: Thomson/Gale, The Catholic University America, 2003, str. 522–525*

⁶ HARTZOVÁ Paula. *Taoismus*, str. 11

Vyučování taoismu je téměř nemožné, protože podle spisu Tao te ťing:

„Tao, které lze postihnout slovy, není věčné a neměnné tao...“⁷

Mistři tedy mohou ukázat cestu, ale každý člověk musí najít své vlastní Tao sám. A to na úrovni intelektuální, duchovní i tělesné, protože podle taoismu je lidské tělo mikrokosmem. Předpokladem k dosažení harmonie s vesmírem je harmonie vlastního těla. Tělo je stejně důležité jako mysl či vztahy k druhým lidem.

Specifikem taoismu je fakt, že se jej taoisté nikdy nepokoušeli šířit. I když byli cestovateli i poutníky, nebyli nikdy misionáři.⁸ Mistři přijímali žáky u sebe a vyučovali osobně. Taoismus je mnohotvárný a mnohvrstevný, v průběhu dějin byl rozmanitě interpretován. Odlišnosti však nemají pro taoisty negativní význam, naopak je berou jako důsledek nekonečných možností vesmíru. Existují také různé stupně taoismu, kdy ten nejjistší znamená život naplněný kontemplací a modlitbou. Běžný člověk pak z taoismu čerpá vnitřní mír, zlepšení zdraví, prodloužení života, prostřednictvím obřadů a konáním dobrých skutků i odpuštění hříchů.

1.2. Konfucianismus a taoismus

V tisíciletých dějinách čínské kultury jsou trvale přítomny dva proudy, v jejichž paralelní existenci je tajemství rovnováhy a harmonie, příznačné pro její celek a obdivované ostatním světem:

„První proud, filosoficky formulovaný konfucianismem, tvoří onen pozitivně přitakávající, politicky státotvorný, eticky a esteticky normotvorný, pragmaticky čínorodý pól čínského duchovního světa a čínské národní mentality...“

To druhé, filosoficky založené taoismem, chránilo duševní rovnováhu čínského světa a hlavně každého jeho lidského elementu-subjektu; jenže právě to druhé se mnohem hůře definuje, vlastně se samo vzpírá každému pokusu o přímé pojmenování, protože je svrchovaně intimní a bytostně hlubinné povahy.“⁹

---

⁷ LAOZI, překlad Berta KREBSOVÁ. *Tao te ťing: o tao a ctnosti*. 2., opr. a dopl. vyd., celkově 3. vyd. Editor Olga Lomová. Praha: DharmaGaia, 2003, 268 s. Prameny čínského myšlení, 1. sv. ISBN 80-866-8512-8, str. 29

⁸ HARTZOVÁ Paula. *Taoismus*, str. 15

⁹ *Kniha mlčení: texty staré Číny*. Vyd. 2., dopl. Editor Oldřich Král. Praha: Mladá fronta, 1994, 237 s. ISBN 80-204-0482-1, str. 9

Konfucianismus se vyvinul z učení čínského mudrce Konfucia (žil kolem roku 500 př. n. l.). Konfucius chápe Tao jako cestu člověka a společnosti. Zdůrazněno je lidské jednání, které nesmí být v rozporu s vůlí Nebes. Hlavní je tedy rozum, odpovědnost, pozitivní postoj ke světu, podřízenost řádu. Model společnosti je založen na patriarchálním vzoru rodiny. Důležitými pojmy jsou synovská úcta, úcta k předkům, ctnost správné podoby lidských vztahů. Synovská láska se pak týká všech starších lidí, a rodičovská láska platí i pro děti ostatních.¹⁰ Morální odpovědnost se pak týká i oblasti politiky, což vedlo k tomu, že se z konfucianismu stalo státní náboženství, a bylo jím po delší dobu čínské historie.

Taoismus chápe cestu člověka jako ryze individuální, nezabývá se morálkou, ale přirozeností, harmonií s přirozeným řádem věcí. Je natolik intimní, že je obtížné cokoli jednoznačně pojmenovat. Když to člověk udělá, cítí uvnitř, že to vlastně není úplně pravda. Navzdory tomu se v čínských dějinách také institucionalizoval a byl po určitou dobu státním náboženstvím.

Oba směry vznikly v Číně v přibližně stejné době a existují vedle sebe po celou dobu čínské historie až dodnes. Dalo by se říci, že k sobě patří jako *jin a jang*. Konfucianismus bude pochopitelně *jang*: pozitivní, akční, mužský a orientovaný na celé společenství. Taoismus bude *jin*: temnější, vše prolínající, ženský a výhradně individuální. Za pozornost stojí, že oba směry mají společnou kanonickou Knihu proměn, konfuciáni uznávají knihu Lao-c' a taoisté často citují Konfucia.

1.3. Dějiny taoismu

V současnosti jsou u nás dostupné tři publikace, které se věnují výhradně taoismu, z nichž lze čerpat i historická fakta. První z nich, kniha americké publicistky Pauly R. Hartzové, vyšla v roce 1996 v nakladatelství Lidové noviny v edici Světová náboženství. Tato publikace je nejméně rozsáhlá, lze v ní však najít veškeré základní informace o taoismu.

---

¹⁰ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny: na cestě k dialogu*. Vyd. 1. Překlad Jiří Hoblík, Vladimír Liščák. Praha: Vyšehrad, 1999, 285 s. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-702-1294-2, str. 83

Druhou publikací s názvem Taoismus je kniha Martina Palmera¹¹, anglikánského teologa, sinologa a překladatele, který v současnosti pracuje i jako přispěvatel v otázkách náboženství pro stanici BBC. Palmerova kniha je obsáhlejší co do časového rozsahu, počátky taoismu klade až k sibiřským šamanům k roku 6000 př. n. l. Celá kniha je prodchnuta krátkými příběhy o čínských mudrcích, které pomohou čtenáři lépe proniknout do složitostí a odlišností čínského myšlení. Představuje taoistické peklo včetně jeho hlavních vládců, a také taoistické náboženské obřady, například obřad Obnovy nebes.

Nejobsáhlejší publikací o taoismu, která je dostupná v českém překladu, je kniha Ewy Wong¹², obsahující i podrobný přehled dějin taoismu. Sama autorka nazývá svou knihu průvodcem a netají se svým nadšením pro taoismus, což nijak nesnižuje kvalitu její knihy. Tato kniha obsahuje nejvíce faktů, je přehledná, doplněná mapou, tabulkou čínských dynastií, schématy a obrázky. Pro studijní účely se jeví jako nejvhodnější, proto jsem přehled dějin taoismu zpracovala podle knihy Ewy Wong.

1.3.1. Šamanské počátky¹³

Předstupněm klasického taoismu je čínské přírodní náboženství, jehož počátky se kladou do období kolem roku 3000 př. n. l. M. Eliade ve svém klasickém díle o šamanismu popisuje charakteristické rysy šamanské zkušenosti: létání po obloze, cesta do podzemí, tanec síly, extáze a náhlé odhalení, schopnost hovořit se zvířaty, moc nad přírodními živly, umění léčit a znalost rostlin.

S rozšířením gramotnosti a usdlé společnosti nastává nová fáze šamanismu; ve 12. století př. n. l. byli šamani zaměstnáváni králi a šlechtou jako rádci, věštcí a léčitelé. Údajně byli schopni přivolávat duchy, vykládat sny a znamení, přivolávat déšť. Prvky šamanismu přetrvávají v dnešní taoistické magii i v obřadech, kdy kněží vstupují do podzemí, aby zachránili mrtvé duše unesené zlými duchy.

---

¹¹ PALMER, Martin. *Taoismus*. Vyd. 1. Překlad Stanislava Vomáčková. V Praze: Ikar, 2002, 215 s. ISBN 80-249-0003-3.

¹² WONG, Eva. *Taoismus: [podrobný úvod do dějin čínské duchovní tradice a filozofie]*. Překlad Viktor Faktor. Praha: Pragma, 2005, 256 s. ISBN 80-720-5173-3.

¹³ WONG, Eva. *Taoismus*, str. 19–27

1.3.2. Klasické období ¹⁴

Klasické období se nazývá podle klasických filozofů té doby, jedná se přibližně o údobí od roku 700 př. n. l. do roku 220 př. n. l. V době existence měst ve velké prosperující říši již králové sami neprováděli posvátné rituály, u dvora byli zaměstnáni šamani a král byl jen účastníkem obřadů. V této době žili v Číně největší filozofové všech dob, na jedné straně to byli Konfucius a Mencius, zastánci společenského řádu a ctnosti, na straně druhé velcí taoisté Lao-c', Čuang-c' a Lie-c'. Měli vizi lepší společnosti a snažili se vládcům radit, aby byli ctnostní a dobrotiví. O osobě Lao-c' (překládá se jako Starý mistr) je známo jen málo. Jmenoval se Li E, pracoval jako knihovník v císařských archivech. Svě úřednické dráhy se vzdal, ale před svým odjezdem ze země nadiktoval na hranicích strážnému u brány své pojednání o pěti tisících slovech, nyní známé jako Tao-te-t'ing, někdy také jako Lao-c'. Podle legendy se strážný stal prvním Lao-c'ovým žákem. Lao-c' dosáhl osvícení a při svém odchodu zmizel (stal se nesmrtelným).

V následujícím několik set let dlouhém období bojů a válek došlo k proměně společenského klimatu, lidé nechtěli mít s politikou nic společného. Taoisté se chtěli věnovat už jen kultivaci zdraví a dlouhověkosti. Příkladem je Čuang-c', který otevřeně kritizoval všechny, kdo sloužili feudálním pánům. Taoistický filozof Lie-c' rovněž hlásal neangažování a oba tyto muži pokládali společenské konvence za největšího nepřítele osobní svobody a integrity. S těmito dvěma filozofy vstoupil klasický taoismus do nové fáze, od filozofie Tao-te-t'ingu se odlišuje několika charakteristickými rysy:

1. Nerozlišují se krutí a ideální vládcí, politika je jednoznačně nečistá a nebezpečná, nestojí za obětování svobody a dlouhověkosti. Konfucíánské modely laskavého vládce byly zesměšňovány, milosti nedošel ani Žlutý císař, jinak nejváženější postava čínských dějin.
2. Mudrc se nezajímá o vládu v zemi, nenabízí své schopnosti. Ve filozofii Lao-c' mudrc minimalizoval své touhy, žil prostě a dosahoval dlouhého věku, zatímco vládl státu. Noví taoisté věřili, že politika a dlouhověkost se vylučují, proto se změnil i význam wu-wej. Wu-wej nyní značí neangažovanost, událostem je ponechán volný průběh. Mudrc ignoruje slávu, bohatství i společenské konvence, nezajímá se o světské záležitosti, tudíž je zcela svobodný.

---

¹⁴ WONG, Eva. *Taoismus*, str. 28–38

3. U nových taoistů je Tao neutrální. Je to stále síla skrytá pod skutečností všeho, ale už není laskavá a nemá kontrolu nad průběhem událostí. Co se má stát, stane se a není možno se tomu bránit nebo to jakkoli měnit.

Mnoho společných znaků však zůstává. Tao je i dále nepojmenovatelná skrytá síla a zdroj veškeré existence. Není jej možno vnímat běžnými smysly ani pochopit racionálním myšlením. Člověk, který porozumí povaze Tao, se stane osvíceným, mudrcem. Popis mudrce má stále šamanský základ: mudrc má moc nad přírodními živly, komunikuje se zvířaty, dokáže se vznést na oblohu a koná neuvěřitelné skutky. Nový taoismus sice odmítá povrchní formy šamanismu, ale jinak má šamanismus v úctě. Přetrvává důraz na péči o tělo a prostý životní styl s minimálními tužbami, přílišné vzrušení a uspokojování smyslů škodí tělu i mysli. Zákony a předpisy tvoří překážku svobodě a životu v souladu s Tao, tedy přirozenému životu. Ke konci období Válčících států se klasický taoismus staví proti pokrytectví. Společnost je korupční, proto je nutno zůstat mimo ni. Objevuje se alternativní životní styl poustevníka, který je symbolem integrity.

1.3.3. Vznik uspořádaného náboženského systému¹⁵

Zatímco předchozí období bylo zlatým věkem taoistické filozofie, toto období je zlatým věkem taoistického náboženství. Taoismus se přerodil v organizované náboženství s institucí kněžství, s posvátnými obřady a písmi a se značným počtem stoupenců.

Po sjednocení Číny roku 221. př. n. l. nabízeli potulní taoističtí filozofové své schopnosti věštění, léčitelství a umění dlouhověkosti. Zrodila se nová společenská třída *fang-š*, mistři předpisů, v níž byli specialisté na magii, věštění a léčitelství a specialisté na umění dlouhověkosti a nesmrtelnosti. Dlouhověkost zajímala střední a vyšší třídu, lid stál spíše o magii a věštění. Fang-šové užívali amuletové magie, používali symboly a kouzelné formule k vyvolání duchů, kteří měli schopnost léčit a chránit. Duchové měli svou hierarchii a byli uctíváni oběťmi.

V roce 150 n. l. byla postavena svatyně pro Lao-c' a na jeho počtu byly konány oficiální obřady. V čínské kultuře jsou svatyně, které uctívají předky, a ty, které uctívají duchy.

---

¹⁵ WONG, Eva. *Taoismus*, str. 39–51

Předkové ani duchové však nejsou uctíváni ve smyslu bohoslužby židovsko-křesťanské tradice, dostává se jim vyjádření úcty a poděkování za ochranu a pomoc. Jelikož Lao-c' nebyl předkem císaře z dynastie Chan, Ewa Wong dochází k závěru, že byl uctíván jako posvátná síla. Postupně se z něj stalo hlavní taoistické božstvo, na čemž má zásluhu zakladatel taoistického náboženství Čang Tao-ling.

Čang Tao-ling byl vzdělán konfuciánskými klasiky, ve středním věku se začal zajímat o učení Lao-c'a a o umění dlouhověkosti. Pravděpodobně se učil i od šamanů Šu a nabyl jejich schopností, byl obeznámen i s magií amuletů. Tvrdil, že mu učení zjevil sám Lao-c', jemuž dal mu titul Tchaj-šang Lao-fün (Velký pán na Nebesích). Potomci Čang Tao-linga se stali vůdci kultu.

Jako kontrast k amuletové magii původních Nebeských učitelů působila severní větev Nebeských učitelů, kterou založil Kchou Ťien-c' na severu Číny a která kladla důraz na obřadnost a liturgii. Kchou-Ťien-c' napsal liturgický soubor, který se v taoistických náboženských obřadech využívá dodnes. Byl inspirován buddhistickou kázní a zdrženlivostí, dal věřícím seznam toho, co je doporučováno a co zakázáno, patřily sem i předpisy stravování, popis vhodných obětí a vhodného chování, stanovil slavnostní dny, přišel s heslem „očisťujících duchovních praktik a obnovené morálky“.

Pravděpodobně nejdůležitější postavou náboženského taoismu na jihu Číny byl Lu Siou-ťing, jemuž je připisováno sestavení prvního kánonu taoistických spisů v roce 471 n. l. Za jeho času narostlo množství taoistických knih. Ve známost vešla klasická díla jako Tao-te-ťing, Čuang-c' a Lie-c', knihy o alchymii a nesmrtelnosti, soubor textů obsahujících učení mystického taoismu. Krom sebrání spisů sepsal Lu Siou-ťing i správné postupy při konání obřadů a systematizoval liturgii. V době jeho smrti měl taoismus v jižní Číně obrovský vliv a byl přijímán všemi vrstvami společnosti. Význam Lu Siou-ťinga je i v tom, že spojil do jednoho kánonu učení tří hlavních forem taoismu své doby: umění dlouhověkosti alchymistů, magii a obřady Nebeských učitelů a mysticismus.

1.3.4. Vznik mystického taoismu¹⁶

Kolem roku 300 n. l. vzniká mystický taoismus, který se v mnohém podobá šamanismu. V obou jsou extatické prožitky, změna vnímání, skutky síly. Spojení se silou

---

¹⁶ WONG, Eva. *Taoismus*, str. 52–73

vede k úplnější existenci, než je jen ta světská. Ewa Wong uvádí, že rozdíl mezi šamanismem a mysticismem tkví v povaze spojení mezi praktikující osobou a posvátnými silami. V mysticismu se jedná o spojení dvou částí nás samých, části kosmické se světskou. Kosmická síla je naší stálou součástí, jen jsme od ní odděleni kulturními a společenskými vlivy, nadvládou analytického myšlení, apod. Jedna z funkcí mysticismu je zrušení podmínek, které nás oddělují od nás samých. Vedle toho šamanismus vidí větší sílu ve vnějším světě, a tato síla musí být pozvána, aby do šamana vstoupila, případně šaman odchází za duchy do jejich říše (mezi hvězdy, do hlubin Země).

Prožitky a názory mystiků nebyly v Číně nikdy prohlášeny za kacířské, jako tomu občas bylo v křesťanství a v islámu. Čína vždy v náboženských a duchovních praktikách tolerovala rozmanitost. Císaři ponechávali veškerá náboženství v klidu, pokud se v nich nevyskytly politické ambice. Sice si vybírali poradce a duchovní rádce z lidí, kteří vyznávali jejich náboženství, ale nepokoušeli se o ztotožnění státu a náboženství. Rozdíly ve víře i v jednotlivých praktikách vedly ke vzniku mnoha sekt, které se vždy vzájemně ctily a tolerovaly.

1.3.5. Vývoj alchymistického taoismu¹⁷

V období raného středověku se objevuje alchymistický taoismus. V taoistické alchymii se nemísí kovy, ale očišťuje se tělo a mysl alchymisty. Cílem je proměnit fyziologickou strukturu a funkci těla. Vnější alchymie užívá byliny a nerosty, staví pece, sbírá substance. Vnitřní alchymie nachází všechny ingredience nesmrtelnosti v těle, a právě tyto substance očišťuje a proměňuje. Jedná se o kultivaci životní energie v těle bez pomoci vnějších substancí. Ranní alchymisté neviděli mezi těmito metodami žádný rozpor a neměli potřebu dělat rozdíly mezi vnějšími a vnitřními technikami.

Dnes se termín vnitřní alchymie používá k popisu jakékoli taoistické praxe, jejímž cílem je proměna mysli a těla, k dosažení lepšího zdraví a vyššího věku. Současní vnitřní alchymisté používají byliny, určité potraviny, praktikují čchi-kung a meditaci, tedy spojují vnější i vnitřní metodu.

---

¹⁷ WONG, Eva. *Taoismus*, str. 74–88

1.3.6. Syntéza taoismu, buddhismu a konfucianismu¹⁸

Teorie a praxe vnější alchymie nevedla celá staletí k pozitivním výsledkům, docházelo i k otravám a úmrtím. Nastal čas hledat jinou cestu k dlouhověkosti. Politická nestabilita v desátém století způsobila, že se z mnohých konfuciánských učenců stali poustevníci. Tito učenci hlásali jádro taoismu, obdivovali duchovní kázeň zen-buddhismu a nechtěli se vzdát konfuciánských hodnot. Zahájili syntézu taoismu, buddhismu a konfucianismu, která se soustřeďovala na dvojitou kultivaci těla a mysli. Syntéza je charakteristická pro značnou část taoistického umění, jak je praktikováno dnes.

Filozofická syntéza (Severní dynastie Sung) byla formou taoismu, která sympatizovala s kultivací vnitřního míru a klidu podle zen-buddhistické teorie o původu mysli a konfuciánské představy o původu dobré přirozenosti. Jejím předním hlasatelem byl Wang Čchung-jang. Jeho škola se nazývala školou Úplné reality a zahrnula do svého souboru spisů konfuciánské Kchao-fing (Klasické dílo synovské poslušnosti) a buddhistickou Sútru srdce. Z taoistických spisů zůstaly Tao-te-ťing a Čching-ťing ťing (Kultivace klidu). Taoismus vytvořil základy syntézy, do něho byl začleněn konfucianismus a zen-buddhismus. U Wang Čchung-janga je Tao beztvářá a nerozlišená energie, skutečná podstata všech věcí. Sloučit se s Tao znamenalo čerpat energii z tohoto zdroje života, to je dlouhověkost. Nejzazší skutečnost Tao lze zakoušet jen myslí vyprázdněnou od myšlenek, lpění a tužeb. Podstata školy Úplné reality je i přesto spíše taoistická, uznává, že duchovní vývoj spočívá jak v proměně těla, tak mysli, a že tato proměna je alchymistická.

Náboženská syntéza. Jižní dynastie Sung a dynastie Ming: Jižní Sung byl dlouhá léta sužován nájedníky a roku 1279 podlehl Kublajchánovi. Ze severu proudili uprchlíci po pádu Severního Sungu. Lid byl sužován postupujícími armádami, nedostatkem potravin a zkorumpovanými úředníky. Když nepomáhala vláda, obraceli se lidé o pomoc k božstvům. Netoužili po zen-buddhistickém osvícení či umění dlouhověkosti, nestáli příliš ani o obřady Nebeských učitelů. Lidové náboženství v sobě spojovalo náboženský taoismus, zbožný buddhismus a konfuciánskou etiku. Tomu vyhovoval taoismus Jednání a karma s učením, že etické chování je odměňováno a neetické je podrobno karmické

---

¹⁸ WONG, Eva. *Taoismus*, 89–104

odplatě. Mezi ochrannými božstvy byli nesmrtelní taoisté, buddhističtí bódhisattvové a konfuciánští mudrci. Roku 1279 nastoupila mongolská dynastie Jüan.

Lidové náboženství za dynastie Ming: Mongolská vláda trvala jen devadesát let, ze střední Číny je vyhnalo lidové povstání a pak nastoupila dynastie Ming (1368 – 1644). Císařové měli pro lidové náboženství pochopení. Účastnili se státem pořádaných obřadů, jmenovali Nebeské učitele, aby dohlíželi nad rituály, a věřili v taoistickou magii a kouzelnictví. Lidové náboženství změnilo nejen taoismus, ale ovlivnilo i buddhismus. Individuální osvícení a ukázněné praktiky už většině lidí nic neříkaly, náhradou byl zbožný buddhismus, v němž měly místo recitace jmen buddhů, modlitby k bódhisattvům a víra v převtělování a karmickou odplatu. Osvícení bylo považováno spíše za nabytí magických schopností než za zklidnění a prožívání skutečnosti Tao. Osvícená osoba byla v této době považována za mocného člověka. Náboženská syntéza taoismu, buddhismu a konfucianismu byla natolik důkladná, že v době dynastie Čching (1644 – 1911) mělo lidové náboženství panteon božstev skládající se z taoistických nesmrtelných, buddhistických bódhisattvů a konfuciánských mudrců.

Variace syntézy a vznik sekt v taoismu (dynastie Ming): Za doby dynastie Ming vzniká mnoho taoistických sekt, více než kdykoli v dějinách, zejména vlivem společenské a politické situace. Císaři ani občané se pravděpodobně nezajímali o odlišnosti kultivace těla, šlo jim více o magické schopnosti a moc. Sekty se mohly svobodně rozvíjet, jejich vznik a pád byl spojen s mocí a osobním kouzlem jejich vůdců. Slavným představitelem taoismu této doby byl Čang San-feng, jehož ctily několik císařů dynastie Ming. Je znám jako muž, který zavedl tchaj-ťi- čchüan, soubor pomalých cviků pro kultivaci zdraví a oběhu vnitřní energie, znal léčivé byliny a napsal i pojednání o vnitřní alchymii. Jeho forma vnitřní alchymie zdůrazňovala kultivaci těla a upřednostňovala techniky pohybové meditace.

Oblíbenost magie a kouzelnictví vedla ke vzniku několika sekt, které spojovaly amuletovou magii s kultivací těla a mysli, dokonce existovaly i sekty spojující sexuální alchymii, tělesné cviky, kontrolu dechu a klidné sezení. Jiné sekty byly monastické a dodržovaly celibát. Sekta Nebeských učitelů měla kněžskou hierarchii, kněží se mohli ženit. Další sekta nepovolovala sexuální jógu, ale byla i proti nařízenému celibátu. A stále tu byl taoismus Jednání a karma, který se postupně stal formou laického taoismu a jehož vůdci pocházeli ze všech vrstev společnosti. Na konci dynastie Ming bylo sekt tolik, že

bylo obtížné všechny registrovat. Některé trvaly jen jednu generaci a zanikly se svým zakladatelem, jiné přežily několik generací. Po roce 1644, s nástupem dynastie Čching, se objevila nová forma taoismu, jemuž se někdy říká kontemplativní, protože oživil tradici kultivace mysli a vnitřní alchymii pokládal za čistě psychologickou záležitost.

Nová syntéza konfucianismu, zen-buddhismu a taoistické vnitřní alchymie (dynastie Čching): Konec dynastie Ming poznamenala praxe nahrazování ministrů a úředníků kněžími, kteří působili i jako důvěrníci císařů, čímž získali někteří taoisté a buddhisté nebývalou moc. Frakce kněží i frakce úředníků proti sobě konspirovaly a správa země tím značně trpěla. Kolem roku 1600 situaci ještě zkomplikovaly boje s kmeny Mandžů a rolnická povstání a konec dynastie Ming už byl neodvratný. Nástup dynastie Čching (1644 – 1911) byl ve znamení „kritického zamýšlení“ nad minulostí, což byla kritika literárních, uměleckých a duchovních trendů minulé dynastie. Zavrženy byly zejména magické praktiky taoismu. Převládající intelektuální trend odmítal vše, co nebylo racionální. V této atmosféře se taoismus znovu proměnil a vznikly nové dva druhy, taoismus intelektuální a kontemplativní, jehož představitelem byl Liou I-ming, a nová syntéza buddhismu a vnitřní alchymie v sektě Wu-Liou, kterou vedl Liou Chua-jang.

Liou I-ming byl konfuciánský učenec v 18. stol., který začal vyznávat taoismus ve středním věku, naučil se umění dlouhověkosti a stal se poustevníkem. Napsal pojednání o medicíně a vnitřní alchymii, komentář k I-ťingu a dalším spisům, i několik pojednání o kultivaci mysli a těla. Kladl důraz na ztišení mysli, pochopení původní přirozenosti a prostý harmonický život. Jeho myšlenky nesou výrazný vliv konfucianismu. Jedinečná je jeho interpretace vnitřní alchymie: pro Liou I-minga je vnitřní alchymie psychická a převážně se dotýká proměny mysli. Uvědomit si Tao znamená nabýt původní přirozenosti a získat tak opravdové poznání. Fyzické zdraví a dlouhověkost jsou vedlejší produkty zklidněné mysli. Lze tedy říci, že Liou I-mingova forma taoismu spojila taoistickou vnitřní alchymii s konfuciánskými představami o kultivaci původní přirozenosti, se zdrženlivostí a vyrovnaností.

Liou Chua-jang (1736 – 1846) se učil umění dlouhověkosti, které se zakládalo na metodách zenové meditace. Tyto metody pak začlenil do své teorie a praxe vnitřní alchymie, a vytvořil tím formu taoismu, která podle jeho názoru spojovala to nejlepší z taoistické vnitřní alchymie a buddhismu. V jeho systému jsou vnitřní alchymie, nesmrtelnost a dosažení buddhovství jen různé názvy pro stejnou duchovní zkušenost.

Jako buddhista, který se ve středním věku stal taoistou, prohlásil, že sama taoistická alchymie dokáže kultivovat život, ale nikoli původní mysl, a sám buddhismus dokáže kultivovat původní mysl, ale nikoli zdraví a dlouhověkost. Používal tedy k dosažení nejvyšší roviny duchovní zkušenosti techniku taoistické vnitřní alchymie i zenovou a buddhistickou meditaci. Je autorem Čínské knihy života, kterou pod názvem Tajemství zlatého květu komentoval C. G. Jung.

Předložený, poměrně podrobný přehled dějin taoismu představuje vývoj na území Číny. Jeho účelem je ukázat pestrost a místy až protichůdnost jednotlivých forem taoismu, a lépe pak pochopit ty formy, které ať už úplně nebo jen částečně pronikají do západní kultury v posledních několika desetiletích.

Pouze pět velkých taoistických systémů se zachovalo až do současnosti: magický taoismus, věštecký taoismus, obřadní taoismus, vnitřně alchymistický taoismus a taoismus Jednání a karmy. Magický taoismus, cesta síly, je pravděpodobně nejstarší, využívá šamanských technik a amuletů. Dnes je praktikován na Tchaj-wanu, v Hongkongu, v jižních oblastech Číny a v jihovýchodní Asii. Věštecký taoismus, způsob vidění, kde se jedná o způsob vidění změn ve vesmíru, se nepojí s žádnou sektou a zabývají se jím taoisté i netaoisté. Obřadní taoismus, cesta zbožnosti, uctívá posvátné síly obřady, obnovuje a posiluje lidstvo. Je praktikován v asijských zemích. Taoismus vnitřní alchymie, cesta proměny, usiluje o spojení s původním Tao prostřednictvím různých technik. Je jednou z nejpřísnějších stezek duchovní výuky, do západní kultury pronikly jen dílčí postupy kultivující tělo. Taoismus Jednání a karmy, cesta správného jednání, se zabývá etikou správného jednání, bez něhož by duchovní vývoj nebyl možný.

1.4. Základní taoistické texty

Dvě nejzásadnější i neznámější knihy, na jejichž základě stojí celý taoismus, jsou Tao-te-ťing a I-ťing. Přestože je I-ťing mnohem starší, představím nejprve Tao-te-ťing jako nejvýznamnější taoistickou knihu.

1.4.1. Tao-te-ťing

Ústřední knihou taoismu je, jak již bylo řečeno, Tao-te-ťing neboli Kanonická kniha o Tao a ctnosti, známá i jako kniha Lao-c', případně kniha Laozi podle nově doporučeného přepisu. Jedná se o skutečně pozoruhodné dílo, právem řazené mezi nejdůležitější duchovní spisy lidstva. Učení, které text přináší, má svůj předobraz v čínském předtaoistickém myšlení (jin a jang, čchi, pět živlů, ne-činění).

Autorství se přičítá Starému mistru (Lao-c'), který ji měl napsat kolem roku 600 př. n. l. Ke vzniku knihy se váže legenda o uvěznění Starého mistra do doby, než sepiše své myšlenky. Novější výzkumy posouvají vznik knihy na přelom 4. a 3. století př. n. l.¹⁹ Někteří badatelé se pak přiklánějí ke dvěma autorům textu, protože první a druhá část se jeví mírně odlišnými, jiní dokonce uvádějí, že jde o sbírku textů, tedy že autorů muselo být více. Tyto hypotézy se však dnes považují za překonané z důvodu myšlenkové provázanosti textů.

Podle některých historiků Lao-c' žil, jiní tvrdí, že jeho existenci nelze historicky dokázat. Oldřich Král shrnuje, že dříve než z poloviny 3. stol. př. n. l. nelze existenci textu přesvědčivě doložit, a pak tedy údajný autor zůstává legendou.²⁰ O. Král se zamýšlí nad určením textu – text nevznikal v kruhu žáků, nebyl veřejný, vznikl jako odkaz odcházejícího Mistra. Není tu žádná vnější adresa, jen adresa vnitřní.²¹

Základním principem v knize je Tao, zdroj života všech věcí, je bezejmenné, neviditelné a normálními způsoby neuchopitelné. Je bez hranic, nelze jej vyčerpat, závisí na něm existence všech věcí. Skryto před přechodem a změnou je Tao stálou skutečností pod vším. V Tao-te-ťingu Tao není božstvem či duchem, a tím zcela liší od šamanismu. Obloha, Země, řeky i hory jsou součástí větší jednotné síly, která je neosobní a nepojmenovatelnou silou za veškerým děním vesmíru.

Jedna z nejslavnějších idejí taoismu je *wu-wej*, tato idea způsobila i nejvíce nedorozumění. Často se překládá jako nejednání a budí pak dojem, že taoisté „nic nedělali“. Wu-wej v Tao-te-ťingu je v souladu se zásadami Tao, stezka Tao je laskavá. Proto zde wu-wej není nečinné, není to ani nezasahování, ale jedná se o nepoužívání síly.

Prvním českým orientalistou a překladatelem knihy z čínštiny byl universitní profesor dr. Rudolf Dvořák. Jeho překlad je považován za nadmíru kvalitní, přesný, neovlivněný cizími překlady a převody. Historií jeho vzniku se podrobně zabývá česká sinoložka a orientalistka Olga Lomová z Ústavu Dálného východu FFUK.²² Květoslav Minařík, dle některých český mystik, okomentoval Dvořákův překlad v knize Lao-c'ovo Tao-te-

---

¹⁹ KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie: pohled z dějin*. Vyd. 1. Lásenice: Maxima, 2005, 373 s. ISBN 80-901-3338-X, str.125

²⁰ KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie*, str. 132

²¹ KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie*, str. 135

²² LOMOVÁ, Olga. Rudolf Dvořák — první český orientalista. [online]. 1–9 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://cck-isc.ff.cuni.cz/1pubs/OlgaLomova/DejSin/TaoDvorak.pdf>

ťing.²³ Minaříkovy komentáře jsou zajímavé a čtivé, mohou pomoci k náhledu na čínské myšlení z jiného úhlu.

Významný je také překlad české sinoložky Berty Krebsové²⁴, který je mnohými považován za překlad nejpoetičtější a nejmelodičtější, také tu najdeme asi nejpodrobnější komentáře. Původní překlad má i Oldřich Král ve svých sebraných spisech²⁵, kde je ovšem Tao Te Ťing zcela bez komentářů, s výjimkou úvodního slova.

Knih sestavená Jiřím Navrátilem, obsahující Tao-te-ťing²⁶, je převodem z různých překladů čínských originálů. Podobně sestavil svou knihu i Václav Cílek²⁷, u nějž mě nejvíce zarazila poznámka v předmluvě, kde tvrdí, že Mao Ce-tung byl velký taoista, z Tao-te-ťingu si však vybral jen určité pasáže. Text přeložili i Egon Bondy a Marina Čarnogurská, jejich dílo se mi však nepodařilo sehnat. Za zmínku stojí kompilát Josefa A. Zentricha z roku 2008²⁸ s jeho komentáři, které se snaží dle slov autora přiblížit čínské myšlení evropskému, potažmo českému čtenáři.

Tao míru je názvem překladu Blanky Knotkové-Čapkové. Jedná se o překlad z angličtiny, autory anglického překladu jsou Ralph D. Sawyer a Mei-chün Lee Sawyer, kteří přeložili i obsáhlé komentáře Wang Čenga.²⁹ Tyto komentáře pocházejí z devátého století a odráží situaci v tehdejší společnosti.

Zcela odlišně k textu přistupuje David Sehnal, sinolog a odborný asistent Ústavu Dálného východu FFUK. Jeho kniha Laozi z roku 2013 je překlad s filologickým

---

²³ LAOZI, a Květoslav MINAŘÍK. *Lao-c'ovo Tao-te-ťing*. Vyd. 1. Praha: Canopus, 1995, 157 s. Drahokamy, sv. 7. ISBN 80-852-0227-1.

²⁴ LAOZI, překlad Berta KREBSOVÁ. *Tao te ťing: o tao a ctnosti*. 2., opr. a dopl. vyd., celkově 3. vyd. Editor Olga Lomová. Praha: DharmaGaia, 2003, 268 s. Prameny čínského myšlení, 1. sv. ISBN 80-866-8512-8.

²⁵ *Knih mlčení: texty staré Číny*. Vyd. 2., dopl. Editor Oldřich Král. Praha: Mladá fronta, 1994, 237 s. ISBN 80-204-0482-1.

²⁶ NAVRÁTIL, Jiří. *O nebeském a lidském: studie o klasickém filozofickém taoismu*, doprovázená překladem Tao-te-ťingu a výboru z knihy Čuang-c'. Vyd. 1. Praha: Avatar, 2003, 199 s. Vhled. ISBN 80-858-6254-9.

²⁷ LAOZI. *Tao te ťing: o tajemství hlubším než hlubina sama*. Vyd. 1. Překlad Václav Cílek. Praha: Dokořán, 2005, 103 s. Mocca. ISBN 80-736-3011-7.

²⁸ LAOZI. *Tao te ťing: kniha o tao a cestě ke ctnosti*. Vyd. 1. Překlad Josef Antonín Zentrich. Olomouc: Fontána, 2008, 187 s. ISBN 978-80-7336-459-5.

²⁹ WANG, Zhen a LAOZI. *Tao míru: poučení ze starověké Číny = Lun bing yao yi Dao de jing*. Překlad Ralph D Sawyer, Mei-chün Sawyer. Praha: Pragma, 2010, xiii, 241 s. ISBN 978-807-3492-137.

komentářem³⁰. V předmluvě autor prezentuje knihu jako metodické vodítko pro čtení staročínských textů různého typu. Běžnému čtenáři komplexní filologický rozbor celého textu mnoho nepřinese, jde o překlad určený odborníkům.

Alternativní knihkupectví také nabízejí Oshův titul Tři poklady Tao³¹, rozjímání nad sútrami Lao-c'eho Tao te t'ing. Soudím, že překladatelka Daiana Krhutová vycházela z anglického překladu uvedeného v originálu knihy, neboť nikde není uvedena jiná informace, navíc text Tao-te-t'ing zde není úplný. Osho tedy rozjímal jen nad vybranými částmi a dle mého názoru dobře přibližuje to, čemu se říká taoistické myšlení.

Rozdílnost překladů dokládají níže uvedené úryvky textu jednotlivých autorů. Jedná se o první část kapitoly 81 v různých překladech:

Rudolf Dvořák:

„Pravdivá slova nejsou hezká. Krásná slova nezasluhují důvěry. Dobrý člověk není výřečný. Výřečný nemůže být dobrým. Kdo zná, nedokazuje, kdo dokazuje, nezná.“

Berta Krebsová:

„Pravdivá slova nebývají libivá, Libivá slova nebývají pravdivá. Co je dobré, nepotřebuje obhajoby, co potřebuje obhajoby, není dobré. Kdo ví, nepotřebuje vědomosti, kdo potřebuje vědomosti, neví.“

Oldřich Král:

„Poctivá řeč se nekráší, krásná řeč zase není poctivá. Kdo je dobrý, věci neliší, o ně se nehádá, kdo věci liší, o ně se hádá, ten není dobrý. Kdo ví, ten se v učení nešíří, kdo v učení se šíří, ten neví.“

Václav Cílek:

„Upřímná slova nejsou krásná, krásná slova nejsou upřímná. Kdo je dobrý, není výřečný, kdo se rád dohaduje, není dobrý. Kdo ví, není učený, kdo je učený, neví.“

---

³⁰ SEHNAL, David a LAOZI. *Knih Laozi: překlad s filologickým komentářem*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013, 465 s. Varia (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), 7. sv. ISBN 978-807-3084-561.

³¹ OSHÓ. *Tři poklady tao: rozjímání nad sútrami Lao-c'eho Tao te t'ing*. Vyd. 1. Olomouc. ISBN 978-80-7336-494-6.

Josef Zentrich:

„Pravdivá slova nebývají libivá, libivá slova nebývají pravdivá. Co je dobré, nepotřebuje obhajobu, co potřebuje obhajobu, není dobré. Vědoucí nepotřebuje učenost. Kdo potřebuje učenost – neví.“

Ralph D. Sawyer a Mei-chün Lee Sawyer v překladu B. Knotkové-Čapkové:

„Pravdivá slova nelichotí, lichotivá slova nebývají pravdivá. Dobrý si nevymáhá nic pro sebe, kdo si vymáhá věci pro sebe, není dobrý. Moudrost netěká od jednoho poznatku k druhému; kdo těká od jednoho poznatku k druhému, není moudrý.“

David Sehnal:

„Důvěryhodná slova nejsou krásná, krásná slova nejsou důvěryhodná. Kdo je dobrý, neargumentuje logicky, kdo logicky argumentuje, není dobrý. Kdo něčemu dobře rozumí, nemá široký záběr, kdo má široký záběr, nerozumí věcem dobře.“

Z uvedených ukázek překladů je patrné, že hlavní myšlenky jednotlivých veršů se různých překladech shodují jen rámcově, což vidím jako velkou překážku pro pochopení skutečného obsahu původního textu.

1.4.2. I-ťing

Knihy proměn I-ťing patří k nejstarším knihám lidstva. Věnovaly se jí celé školy a generace čínských filozofů, myslitelů, básníků a vojevůdců. Hledali v ní útěchu a radu vladaři, synové nebes i nejprostší lidé. V čínské kultuře a ve všech zemích východní Asie je studium Knihy proměn a všeho, co s ní souvisí, pokládáno za zvláštní, velmi respektovanou vědeckou a filozofickou disciplínu. Evropa věděla o Knize proměn již dlouho, ale až ve 20. století lze říci, že ji i Evropa zařadila do svého duchovního života jako rádce a partnera obecného rozhovoru o věcech lidských.³²

Původní texty Proměny či Zhouské proměny byl zřetelně divinizační. Filozofickému textu jej přiblížily až komentáře z 2. – 1. stol. př. n. l., které se staly trvalou částí Knihy proměn jako knihy kanonické a klasické.³³ Oldřich Král tvrdí, že bez Proměn by se

---

³² *Knihy proměn*. Vyd. 1. Překlad Oldřich Král. Praha: Maxima, 1995, 277 s. ISBN 80-901-3332-0, str. 7

³³ KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie: pohled z dějin*, str. 75

taoismus nevyvinul v té podobě, jak jej známe. Kniha proměn je zároveň kanonickou knihou konfucianismu. Podstatou všeho je proměna:

„Je tu jediný zákon Universa, který je absolutní, tímto zákonem je proměna – vytrvalý, nekonečný pohyb. Zákon Proměny je vlastní stejně Knize jako Světu. Rozdíl je v tom, že proměny Knihy mají lidsky uchopitelný rozměr. Zatímco Veliký Symbol (Ta Siang) nemá podobu a tvar, jež bychom mohli postihnout (viz Lao-c', 42), symboly Knihy tento tvar mají.“³⁴

Těmito symboly je osm trigramů, jejichž kombinací vzniká 64 hexagramů. U každého z nich je popsán obraz, výrok a dalších šest výroků čar (podle kvality té které čáry). K původnímu věštění se používala stébla řebříčku, dnes se nejčastěji vrhají tři mince – šesti vrhy vznikne šest čar pro následný výklad. Věštba, kterou dotyčná osoba takto obdrží, není typickou věštbou, ale spíše jakýmsi popisem kvalit, které s sebou dotaz nese, a jako všechny staročínské texty zní novodobému člověku mnohoznačně, někdy až nesrozumitelně.

Oldřich Král uvádí, že hexagramy byly dílem géníů a že snad tito géniové objevili souřadnice pohybu světa zjevného jako universum, ale skrytého v jeho částech, v těch jeho částech, jimiž jsou věci v místě a události v čase.³⁵

Wilhelmův německý překlad z roku 1924, který byl převeden do mnoha západních jazyků, se stal živým textem kultury 20. století. Fyzikové nacházejí v I-ťingu analogie genetických kódů nejnovějších molekulárních teorií. A softwarové firmy nabízejí numerologické programy založené na symbolické soustavě Knihy, jejíž kořeny jsou staré více než tři tisíce let.³⁶ V roce 1949 vyšel Wilhelmův překlad Knihy proměn s předmlouvou C. G. Junga³⁷. Díky němu bylo i-ťingové myšlení zařazeno do promýšlení hlubinných otázek lidské psychiky a jednání. Jung uvádí svou předmluvu takto:

„Kdyby bylo tak jednoduché uchopit smysl Knihy proměn, pak by toto dílo nepotřebovalo žádnou předmluvu. Jenže tak tomu zdaleka není, neboť je tu tolik nejasností, že západní učenci mívali sklon s ní zacházet jako se sbírkou magických

---

³⁴ *Knihy proměn*. Překlad Oldřich Král, str. 8

³⁵ *Knihy proměn*. Překlad Oldřich Král, str. 9

³⁶ *Knihy proměn*. Překlad Oldřich Král, str. 7

³⁷ WILHELM, Richard. *I-ťing: Kniha proměn - text a rozšiřující materiály*. Vyd. 1. Překlad Petr Patočka. Praha: Portál, 2003, 303 s. ISBN 80-717-8645-4.

zařikadel, bud' příliš temných, aby se jim dalo rozumět, nebo vůbec postrádajících jakoukoliv hodnotu.“³⁸

V předmluvě Jung poukazuje na velké obtíže při pokusech přiblížit se čínskému myšlení, když se sám po dlouhá léta pokoušel knihu I-t'ing studovat. Setkáme se tu s dnes již často opakovaným upozorněním na rozdíly mezi západním myšlením, založeném na principu kauzality, a čínským duchem, který je zcela zaujat koincencí, tedy nahodilostním aspektem událostí, a kauzalita zůstává nepovšimnuta.

Setkáváme se s Jungovým pojmem *synchronicita*, která má vypovídat o tom, že osoby i věci mají v daném bodě jakékoli události stejnou kvalitu a všechny jsou exponenty jedné a téže okamžité situace, kdy situace reprezentuje čitelný a srozumitelný obraz. Pojem synchronicita se od té doby již vžil, a to nejen v psychologii.

Ve své předmluvě Jung ještě demonstruje způsob užití I-t'ingu, sděluje věštby, které obdržel po položení otázek a vržení mincí, a tyto věštby následně rozebírá. I to je možná jedním z důvodů, proč ve své době dostal nálepku propagátora východních spirituálních nauk.

---

³⁸WILHELM, Richard. *I-t'ing: Kniha proměn - text a rozšiřující materiály*, str. 7

2. Pronikání čínské filozofie do Evropy

První zmínky o čínské filozofii lze v Evropě nalézt již počátkem minulého tisíciletí, určité prvky pronikaly též s arabskou kulturou, nicméně až do počátků novověku neexistovaly překlady čínských filozofických děl. K tomu přispěla nejen zeměpisná poloha Číny, ale i značná uzavřenost čínské kultury. Teprve počátkem 17. století nastala dramatická změna. První překlady čínských filozofických děl poslali do Evropy jezuitští učenci.

Množství faktů týkajících se tématu najdeme v práci Artura Zemplina, slovenského filozofa a sociologa, který od roku 1950 studoval čínštinu v Orientálním ústavu ČSAV a později přednášel dějiny filozofie pro čínské studenty na pražských vysokých školách. Pracoval zejména na výzkumu vztahu mezi čínskou a novodobou evropskou filozofií. Jeho docentská habilitační práce z roku 1962³⁹ s názvem *Čínská filozofie v novověké evropské filozofii* představuje mnohostranné a často velmi odlišné impulsy, jimiž čínská filozofie působila na evropské myšlení, zejména na osvícenský racionalismus, na vývoj dialektiky a na osvícenské teorie společenského zřízení. Je pochopitelné, že dnešní čtenář se musí povznést nad jeho ryze materialistický a silně protiimperialistický přístup k problematice.

Zempliner začíná již dobou patristiky. V Origenově *Contra Celsum* nachází zmínku o Číňanech, kteří neslouží žádnému Bohu, dále uvádí Eusebia, který citoval syrského astronoma Bardanese s jeho chválou čínské morálky, a nakonec Caesania (4. stol.), jenž upozornil na velký vliv tradice na morálku Číny a malého významu právních zákonů pro společenský život v Číně.⁴⁰ Zdá se tedy, že starověká „hedvábná stezka“ nesloužila jen obchodním a diplomatickým účelům, ale stala se i kanálem pro pronikání filozofických myšlenek.

V době raného feudalismu tu byla cesta arabská. Mezi 7. a 13. stoletím byly intenzivní arabsko-čínské styky, ve třináctém století například spolupracovali čínští a arabští astronomové na observatoři na jih od Tabrízu a naopak španělští Maurové cestovali za studii do Číny. V encyklopedii čínské medicíny sestavené perským státníkem a lékařem Rašidem ud-dín al Hamdáním (1247 – 1318) nacházíme tabulku Pa Kua ze

---

³⁹ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filozofie v novověké evropské filozofii*. 1. vyd. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1965, 212 s.

⁴⁰ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filozofie*, str. 13

staročínského díla I-t'ing, kde teorie vzájemného působení sil jin a jang je podkladem pro vysvětlení kolísání horečnatého stavu nemocného.⁴¹

Zempliner ještě zmiňuje díla období scholastického racionalismu. Šlo například o díla Raymunda Lulla (1235 – 1315), díla renesančních myslitelů Paracelsa (1493 – 1541) a J. B. Helmonta (1577 – 1644), v nichž se projevují velmi silné vlivy arabské alchymie a medicíny, a jejich prostřednictvím i čínské přírodní filozofie. U Paracelsa se vyskytuje pojem *archus* (životní síla), který připomíná v mnohém teorii jin a jang.⁴²

V 16. století založili Portugalci v jižní Číně kolonii Macao, a tím byl Evropanům umožněn přímý kontakt s Čínou. Otevřela se zároveň možnost pro příjezd misionářů různých řádů, především jezuitů. Nejznámějším z nich byl Matteo Ricci, který ovládal mluvenou i psanou čínštinu, a nevystupoval ani tolik jako misionář, spíše jako filozof, etik, matematik a astronom.⁴³ Ricci byl maximálně vstřícný vůči ideálu konfuciánských učenců. Ricci a jeho lidé neztotožňovali svou misi s konfrontací, ale snažili se diplomaticky sblížit s čínským vzdělaným prostředím. Ricci překládal do čínštiny západní díla, také sepisoval v čínštině díla vlastní, především jde o dílo *Pravá idea Boha*⁴⁴. V té době byl v Číně dominantní konfucianismus. Zprvu se Riccimu podařilo získat pro konverzi několik vědecky orientovaných učenců. Když později začali někteří misionáři jako Niccolo Longobardi kázat lidu, došlo následně roku 1617 k prvnímu vyhoštění misionářů. Velký *spor o rity* vypukl až roku 1635, kdy svou misi zahájili dominikáni a františkáni. Problémem bylo uctívání předků a Konfucia, pak i užívání tradičních čínských božích jmen. Podle Künga sehrála svou roli rivalita mezi řády a národnostní různost. Ze sporu se v Evropě vytvořilo politikum a objevovaly se polemické spisy.⁴⁵

Misie zatím činila v Číně pokroky, v roce 1670 tu bylo přes čtvrt milión katolíků, v roce 1692 bylo císařským ediktem povoleno kázání evangelia. Císař Kchang-si dokonce poslal do Říma vyžádanou oficiální odpověď čínského ritového tribunálu, z níž vyplývalo, že Konfucius není ctěn jako Bůh, ale jako učitel, a že ctění předků je připomínkou, nikoli bohoslužbou. Přesto roku 1704 zakázal papež Klement XI. pod hrozbou exkomunikace čínským křesťanům jejich rituální praxi, uctívání předků, ctění

---

⁴¹ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 14

⁴² ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 14

⁴³ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny: na cestě k dialogu*, str. 227

⁴⁴ KÜNG, Hans. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 229

⁴⁵ KÜNG, Hans. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 231

Konfucia a užívání tradičních božích jmen. Papežské rozhodnutí mělo katastrofální důsledky pro čínské křesťanství. Čínské nejvyšší soudy nezůstaly pozadu, roku 1717 byli misionáři vyhoštěni, křesťanství zakázáno, kostely ničeny a docházelo k nucenému zřikání se křesťanské víry. V obranné pozici vůči Římu došlo k dogmatizaci konfucianismu podle římského vzoru, a dílo Ricciho a jezuitů tím bylo zničeno.⁴⁶

Kulturní výměnu tedy zahájili jezuité. Francouzský jezuita Jean-Baptiste Du Halde do Číny sám necestoval, ale na základě zpráv sedmnácti misionářů sepsal dílo „Description de la Chine“⁴⁷, kde představil historii a kulturu Číny (vyšlo 1735). Tým jezuitů vedený Philippem Coupletem dodal Evropě soubor komentovaných překladů v monumentálním díle Confucius Sinarum Philosophus (1687)⁴⁸, který obsahoval tři ze čtyř hlavních konfuciánských knih (Velké učení, Cesta středu, Hovory). Koncem 17. století působil v Číně další jezuita, Françoise Noël⁴⁹, který později v Evropě připravil publikaci svých čtyř hlavních děl, ta roku 1711 vyšla v pražském Klementinu. Jedno z děl se týká astronomie a geografie, tři pak čínského nábožensko-filozofického myšlení a praxe – obsahovaly i překlady všech čtyř hlavních konfuciánských spisů. K třem již zmíněným přibyl první latinský překlad Mencia, dále i Malé učení a Pojednání o synovské úctě.

O čínskou filozofii projeví zájem různí významní filozofové Evropy. V Německu to byl například G. W. Leibniz, v roce 1716 uveřejnil „Pojednání o přirození teologii Číňanů“, kde se pokusil čínské pojmy uvést do souladu se svým evropským filozofickým pochopením Boha.⁵⁰ V roce 1700 Leibniz obdržel od misionáře Bouveta podrobný rozbor I-t'ing, a zaujala ho Bouvetova hypotéza, že I-t'ing by mohl být klíčem ke všem vědám, a pustil se do podrobnějšího studia trigramů, jejich analýzu pak zařadil do své studie čínské filosofie.⁵¹

Dalším filozofem tohoto období zajímavícím se o Číňany byl Christian Wolff, v jeho díle nachází Zempliner stopy konfuciánské morálky. Knihy Wolffova následovníka Bülfingera pojednávaly o pojetí rozumu u Číňanů, o výchově ke ctnosti a ovládnutí vášní, o uctívání rodičů.⁵² Ve Francii to měl být zejména Voltaire, jenž se seznámil

---

⁴⁶ KÜNG, Hans. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 233

⁴⁷ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 16

⁴⁸ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 26

⁴⁹ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 62

⁵⁰ KÜNG, Hans. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 187

⁵¹ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 52

⁵² ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 85

s čínskou filozofií v jezuitské koleji, kde byl vychován. Prostudoval však pouze konfuciánskou filozofií, proto psal o taoismu jako o náboženské sektě, případně jako o učení podobném prý epikurejskému.⁵³ Konfucia pokládal za největšího filozofa všech dob. Zempliner dále zmiňuje Diderota, který se pokusil o periodizaci dějin čínské filozofie. Pozornost byla věnována novokonfucianismu, o taoismu nevěděla Evropa téměř nic.

U J. W. Goetha (1749 – 1835) má být universalistické pojetí přírody, idea jednotné a věčné přírodní totality. Zempliner uvádí, že Goethova přírodní filozofie překvapivě připomíná čínskou přírodní filozofií, proto mnozí autoři zkoumali čínské vlivy na jeho dílo. Goethe měl znát Noělovy překlady konfuciánských děl, v knihovnách v Jeně a ve Výmaru jsou dochovány záznamy o dílech s čínskou tematikou, jež si Goethe vypůjčil v devadesátých letech.⁵⁴

V Evropě již existoval překlad Tao-te-t'ing, snad ještě od F. Noëla, druhý překlad prý pořídil J. F. Foucquet, ale tyto překlady jsou zcela neznámé. Jiný latinský překlad daroval jezuitský misionář de Grammont Angličanovi, který ho v roce 1788 zaslal Královské společnosti v Londýně. Tao zde bylo přeloženo jako Ratio ve smyslu nejvyššího Rozumu božské bytosti, stvořitele a vládce světa.⁵⁵

U G. W. F. Hegela (1770 – 1831) vrcholí filozofický vývoj v Německu, jenž se projevil pronikáním myšlenky organického sepětí přírody. Hegel uznával pouze řeckou a germánskou filozofií, orientální filozofií vyloučil z vlastních dějin filozofie a zdůvodňoval její zařazení do přednášek tím, že chtěl takto vysvětlit vztah orientální filozofie k myšlence, ke skutečné filozofií. Důvodem bylo jeho přesvědčení, že orientální filozofie je filozofií náboženskou, tedy nemůže být považována za skutečnou filozofií. Hegel zaměňoval filozofické školy a náboženské směry – například ztotožnil taoismus se sektou z 1. stol. př. n. l., která usilovala o dosažení nesmrtnosti.⁵⁶ Nicméně ještě v té době bylo obtížné získat přehled o taoistické filozofií, i když Hegel tvrdil, že ve Vídni viděl překlad Tao-te-t'ing. První částečný překlad byl však uveřejněn až roku 1831, úplný

---

⁵³ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filozofie*, str. 96

⁵⁴ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filozofie*, str. 149

⁵⁵ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filozofie*, str. 152

⁵⁶ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filozofie*, str. 159

překlad až 1842. Hegel své hodnocení taoismu opřel o interpretaci Abela Rémusata podle něžž Tao by se dalo nejlépe vyjádřit řeckým slovem Logos.⁵⁷

Z výše uvedeného stručného přehledu vyplývá, že po celou dobu pronikání čínských vlivů do evropské kultury dominoval konfucianismus a taoismus byl znám jen minimálně. Protože však tyto dva směry spolu nedílně souvisejí, je možno říci, že taoismus byl přítomen skrytě.

Koncem 19. století vešel taoismus do širšího povědomí evropských vzdělanců prostřednictvím Teosofické společnosti. V roce 1875 ji založila Madame Blavatská⁵⁸. Společnost si stanovila tři cíle – založení či vytvoření jádra univerzálního bratrstva humanity, rozvoj duchovních studií a zkoumání okulturních či neobjasněných sil. Teosofové používali emblémy a symboly světových náboženství – judaismu., křesťanství, buddhismu, džinismu, hinduismu, sikhismu, taoismu, zoroastrismu, konfucianismu, šintoismu, islámu, baháismu, i symboly svobodných zednářů.

Blavatská tvrdila, že všechna náboženství jsou pravdivá ve svém vnitřním učení, ale chybná či nedokonalá ve své vnější podobě. Nedokonalý člověk není schopen ostatním zpřístupnit božské vědění. Tvrdila, že vnitřní duchovní vědění je v souladu s moderní vědou, což může být považováno za první příklad současných myšlenek hnutí New Age. Hlavní částí učení byla patrně adaptace tajných tradičních doktrín bráhmanů, s nimiž Blavatská telepaticky komunikovala. S Teosofickou společností přes deset let spolupracovat i Rudolf Steiner, který po svém odchodu založil vlastní antroposofii. Ta je v současnosti filozofií waldorfské pedagogiky. Dnes je v Teosofické společnosti asi 100 000 lidí z celého světa.⁵⁹

Po první světové válce taoismus dále pronikal do kultury. Důležitou myšlenkou byl pacifismus, a taoistický princip ne-činění, wu-wej. Vedle překladů Richarda Wilhelma vznikala i původní díla ovlivněná taoismem, nejznámějšími autory byli Hermann Hesse nebo Karl Jaspers. Přínos ke zvýšení povědomí o orientálních myšlenkách měl švýcarský psychiatr a zakladatel analytické psychologie C. G. Jung.

---

⁵⁷ ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie*, str. 163

⁵⁸ LASH, John. *Průvodce hledačů absolutna: encyklopedie duchovních nauk*. Překlad Josef Línek. V Olomouci: Votobia, 1996, 508 s. ISBN 80-719-8144-3, str. 235

⁵⁹ LASH, John. *Průvodce hledačů absolutna*, str. 237

Více o Jungově názoru na asijskou spiritualitu a ezoteriku poskytne kniha Gerharda Wehra, německého evangelického teologa, badatele v oboru mystiky, spisovatele a publicisty, s názvem *C. G. Jung a Rudolf Steiner: konfrontace a synopse*⁶⁰. Wehr si uvědomuje, jak je obtížné zaujmout stanovisko k Jungově osobě, což dokládá citací z Jungova londýnského projevu ke kolegům v roce 1955:

*„To je ta velká potíž: existuje taková propast mezi tím, co je obvykle o těchto věcech známo, a tím, na čem jsem celé roky pracoval.“*⁶¹

Má zde na mysli svou intenzivní práci na symbolice a obsahu asijské ezoteriky, kterou musel studovat, aby byl vůbec s to zařadit a pochopit jistá fakta nevědomí. V jiné souvislosti Jung vybízí k překonání předsudků, které se staví proti pochopení Východu. A když vyzývá k otevření se východnímu dědictví, není s tím spojeno žádné doporučení pro nekritické vyznavače Indie. Má spíše na mysli

*„...chápadící oddanost, stranou všeho křesťanského resentimentu, stranou vší evropské domýšlivosti.“*⁶²

Wehr dále vyvozuje a dokládá, že Jung sice doporučoval studium východních nauk, ale zároveň trval na identitě západního člověka, který má nejprve vycházet ze svých kořenů, má poznat sebe sama a své kulturní dědictví, a východní mudrce má studovat, ne je napodobovat.

Dalším taoistickým textem, který Jung pomohl proslavit, je Tajemství zlatého květu – Čínská kniha života⁶³, nejen text čínské jógy, ale i alchymický traktát. V předmluvě knihy Jung opět připomíná, že účelem knihy není poskytnout čtenáři návod, jak dosáhnout blaha. Sám Jung vidí ve středověké alchymii spojovací článek mezi gnózí a procesy kolektivního nevědomí, a tento traktát mu dle jeho slov poskytl oporu při publikování výsledků svých výzkumů.

---

⁶⁰ WEHR, Gerhard. *C. G. Jung a Rudolf Steiner: konfrontace a synopse*. Hranice: Fabula, 2003, 257 s. ISBN 80-866-0004-1.

⁶¹ WEHR, Gerhard. *C. G. Jung a Rudolf Steiner*, str. 61

⁶² WEHR, Gerhard. *C. G. Jung a Rudolf Steiner*, str. 190

⁶³ JUNG, Carl Gustav a Richard WILHELM. *Tajemství zlatého květu: čínská kniha života*. Vyd. 1. Překlad Karel Škoda, Jan J Škoda, Jan Spousta. Praha: Vyšehrad, 1997, 147 s., 10 s. obr. příl. ISBN 80-702-1225-X.

Knihy pochází z okruhu čínských ezoteriků, její text byl nejprve tradován ústně a vytištěn byl poprvé v 18. století. Popisuje vysokou meditační techniku a práci s vnitřní energií, místy odkazuje na I-ťing a místy na Lao-c'. Wilhelmův překlad traktátu s popisem stádií této meditace je následován Jungovým komentářem. V něm opět klade do kontrastu západní vědu a východní širší, hlubší a vyšší pochopení – pochopení prožitím. A je tu opět Jungův postoj k nekritickému napodobování:

„Západní napodobování je tragickým nedorozuměním, poněvadž nedbá psychologických daností...“⁶⁴

Poslední část komentáře se již věnuje textu samému, a vysvětluje psychologický obsah pojmu taoistického *sjednocení rozděleného (vědomí a života)*, kdy účelem tohoto sjednocení je dosažení vědomého života, čínským způsobem řečeno *vytvoření tao*.⁶⁵

Při popisu světelného zážitku Jung připomíná evropské mystiky a jejich vize, dále vysvětluje stav změněného vědomí z psychiatrického hlediska, a opětovně rozebírá situaci západního člověka:

„Rostoucí znalost východní duchovnosti pro nás smí znamenat jen symbolický projev skutečnosti, že začínáme vstupovat do spojení s tím, co je v nás ještě cizí. Popření našich vlastních historických předpokladů by bylo čirým bláznovstvím a bylo by nejlepší cestou k opětovnému vykořenění. Jen stojíme-li na vlastní půdě, můžeme asimilovat ducha Východu.“⁶⁶

Tato kapitola představila cestu taoismu do Evropy. Na jejím počátku stáli jezuitští misionáři, kteří původně pracovali na sblížení čínské religiozity s křesťanskou. To ustalo počátkem 18. století po papežském výnosu odmítajícím čínské rity. Spisy jezuitů o čínské filozofii ovlivnily řadu evropských filozofů. Postupem času taoismus objevili i evropští vědci a literáti, ovšem nejvýznamnější vliv na jeho rozšíření měl zřejmě Carl Gustav Jung.

---

⁶⁴ JUNG, Carl Gustav a Richard WILHELM. *Tajemství zlatého květu*, str. 93

⁶⁵ JUNG, Carl Gustav a Richard WILHELM. *Tajemství zlatého květu*, str. 106

⁶⁶ JUNG, Carl Gustav a Richard WILHELM. *Tajemství zlatého květu*, str. 135

3. Taoismus v západní kultuře ve 20. století

Tato kapitola představí několik oblastí, v nichž lze ve 20. století objevit taoistické prvky. Jedná se o oblasti kultury, zejména literatury, vědy, architektury a alternativního životního stylu. Je nutno upozornit, že ne vždy se bude jednat o pouhý taoismus, většinou je nějak zakomponován do tzv. východní spirituality či smíšený se zen-buddhismem, čistě taoistické prvky lze najít jen v tradiční čínské medicíně a ve cvičení tchaj-ťi, o nichž pojednám samostatně v následující kapitole.

3.1. Taoismus v kultuře

Hlubinná psychologie C. G. Junga a pacifistická hnutí po první světové válce výrazně ovlivnily evropskou kulturu. Umělci a literáti objevili princip nečinění *wu-wei* a směřovali k ideálu splynutí s přirozeným řádem. Tyto vlivy se promítají v jejich dílech. Po druhé světové válce zesílily vlivy východních nauk a později byly patrné v hnutí mladých ve Spojených státech. Padesátá a zejména šedesátá léta byla ve znamení *beat generation*, sedmdesátá již patřila hnutí *hippies*.

První poválečný nositel Nobelovy ceny Hermann Hesse je u nás znám především svou novelou *Siddharta*, která popisuje Buddhův život a cestu k osvícení. Román *Demian*⁶⁷, poprvé vydaný v roce 1919, nese v sobě množství jungovských archetypů a symboliky, má autobiografické prvky a je ovlivněn taoismem, co se týče symbolů, potřeby čistoty a harmonie a vyrovnání se s potřebou posuzovat ostatní lidi a jevy.

Alan Watts, britský filozof, teolog, kněz episkopální církve, interpret a popularizátor východní filozofie, autor mnoha desítek knih, které vycházely nejen za jeho života (1915 – 1973), ale vycházejí stále, se zabýval také vlivem východní filozofie na literaturu a umění vůbec. Uvedu zde několik hlavních myšlenek z jeho knihy *Zen and the Beat Way* z počátku šedesátých let, kde jsou sebrány jeho rozhlasové pořady z té doby.⁶⁸

Beatníci našli v asijských náboženstvích zen buddhismu a taoismu to, co se jim nedařilo najít v tradičních náboženstvích západního světa. Východními náboženstvími myslí Watts pouze ta, která nemají žádná kréda, nezahrnují víru, tedy nemají ideje

---

⁶⁷ HESSE, Hermann. *Demian: příběh mládí Emila Sinclaira*. Vyd. 3., samostatné 2. Překlad Vratislav Slezák. Praha: Argo, 2008, 180 s. ISBN 978-807-2039-791, str. 174

⁶⁸ APONTE, J. R. *Beat Zen, Beat Tao*. [online]. 1–2 [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.sccs.swarthmore.edu/users/02/jraponte/beatspirit/beatzen.html>

a teorie, protože prvotní je zkušenost. Beatníci se vyhýbali západním náboženstvím, jako je křesťanství a judaismus, a přikláněli se k zen buddhismu a taoismu, protože v těchto asijských náboženstvích není žádná předepsaná morálka. Tato náboženství pouze doporučují principy takových činností, které vedou k objevení duchovního poznání a osvícení. Kvality zenu a taoismu se k životnímu stylu beatníků hodily lépe než západní náboženství s množstvím pravidel a předpisů, podle nichž bylo jejich chování nemorální. Jejich odmítání náboženství bylo spíše odmítáním společenských pravidel. Důležitá byla i stránka spirituální, na zenu a taoismu byl pro beatníky přitažlivý mír a harmonie. Těmto hodnotám se snažili přizpůsobit své životy, i když ve všech ostatních ohledech byly jejich životy spíše trvalým chaosem. Významně přitažlivá byla i možnost změny vědomí tak, „...abychom se už necítili být izolovanou jednotkou uzavřenou ve vaku kůže, ale abychom skutečně zažili skutečnost svého opravdového já ve všem, co je...“⁶⁹ K pokusům o transformaci vědomí ovšem využívali halucinogeny (ayahuasca, LSD).

S beatníky je spojována spontaneita, což Watts dává do souvislosti s čínskou filozofií *wu-wei*, tedy nenucenost, jednání v souladu s tímto okamžikem, následování Tao – činit jen to, co cítíte, že máte činit. Nenechat se nutit plnit společenská očekávání, ale sledovat tok okolního světa a svých přání a tužeb. Život v komunitě umělců, spisovatelů a dalších stejně zaměřených lidí toto umožňoval, obtížnější by bylo pokoušet se takto žít jako jednotlivec bez podobného zázemí. V článku *Beat Zen* se A. Watts takto dělí o svou myšlenku:

*„Staří zenoví mistři byli ponořeni v taoismu. Viděli přírodu v celé její provázanosti, a viděli, že každý tvor, a každá zkušenost je v souladu s Tao přírody právě tak, jak je. To jim umožnilo přijmout sami sebe tak, jak byli, okamžik po okamžiku, bez sebemenší potřeby cokoli ospravedlňovat. [...] Nechvástali se a nepovažovali sami sebe za něco víc. Naopak, jejich Zen byl *wu-shih*, což přibližně znamená „nic zvláštního“ nebo „žádný povyk“. Ale Zen je „povyk“, pokud se smísí s bohémskou přetvářkou, a je „povyk“, když si někdo představuje, že jediný správný způsob, jak ho najít, je útěk do kláštera v Japonsku nebo speciální cvičení v lotosové pozici pět hodin denně...“⁷⁰*

---

⁶⁹ APONTE, J. R. *Beat Zen, Beat Tao*. [online]. 1–2 [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.sccs.swarthmore.edu/users/02/jraponte/beatspirit/beatzen.html>

⁷⁰ WATTS, Alan. *Beat Zen: Beat Zen, Square Zen and Zen*. [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: http://www.bluesforpeace.com/beat_zen.htm

U nás nejznámějším beatnickým autorem je bezesporu Jack Kerouac a jeho nejvydávanějším dílem je román *Na cestě*. I v tomto románu můžeme vnímat vliv východních náboženství, tedy buddhismu a taoismu. V monologích hlavního hrdiny nacházíme hravé ne-odporování, bezstarostnost i všeobjímající stav bytí. Ti, kdo jsou na cestě, se nestarají o ostatní. Prožívají radost ze svého způsobu cestování a své cestě plně důvěřují. Jsou v kontrastu s ostatními cestujícími, kteří se snaží uniknout svým obvyklým starostem. Pro ně jsou starosti přirozeností, nedokážou být na cestě bez úzkosti. Hlavní hrdina ale ví, že se na místo dostane tak jako tak, ať by se své cestě bránil nebo ji vítal – čas nás dostane tam, kam nás dostane.⁷¹ I další Kerouacovy romány jsou často orientovány na východní náboženství.

Beatnici ve své době značně ovlivnili zejména mladé lidi nejen v USA, ale i v Evropě. Měli svůj podíl na popularizaci východních nauk a jejich myšlenky se pak objevily v pozdějším hnutí *hippies*. I hippies mluvili o míru, lásce, experimentovali se změněným stavem vědomí. Přestože se i oni zaštiťovali východní spiritualitou, jejich činy byly zejména s taoistickou filozofií spíše v rozporu. Ve své době významně ovlivnili kulturu i umění.

3.2. Taoismus ve vědě

Ve své době způsobila nejen mezi fyziky velký rozruch Caprova kniha *Tao fyziky*⁷². Vyšla poprvé v roce 1975, od té doby ještě mnohokrát v různých jazycích. Uvádí se, že se jí prodalo více než milión výtisků. Kniha má podtitul *Paralely mezi moderní fyzikou a východní mystikou*. Pokusím se tu jen stručně přiblížit, co Capra zkoumá. I když je v úvodu knihy řečeno, že čtenář nemusí být subjaderným fyzikem, aby dílo pochopil, neodvažují se tu parafrázovat popis fyzikálních teorií a uvedu pouze několik obecnějších myšlenek.

„V moderní fyzice se vesmír chápe jako dynamický a nedělitelný celek, který vždy zahrnuje zásadním způsobem i pozorovatele. Tradiční pojmy, jako je prostor, čas, izolované objekty, příčina a následek ztrácejí tu svůj význam. Taková zkušenost je však velmi podobná východní mystice. Podobnost je zjevná v kvantové teorii a v teorii

---

⁷¹ BATES, Jordan. *The Beat Generation Worldview in Kerouac's On the Road: The Tao of On the Road*. [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.refinethemind.com/the-beat-generation-worldview-in-kerouacs-on-the-road/>

⁷² CAPRA, Fritjof. *Tao fyziky I: paralely mezi moderní fyzikou a východní mystikou*. Praha: DharmaGaia, 2003, 353 s. ISBN 80-866-8510-1.

*relativity a ještě očividnější je v kvantověrelativistických modelech subjaderné fyziky. Zde se tyto teorie kombinují a vytvářejí velmi nápadné paralely s východní mystikou.*⁷³

Staří východní filosofové zastávali postoj, který je základní i pro teorii relativity, že naše geometrické představy nejsou absolutní a neměnné vlastnosti přírody, ale konstrukce našeho intelektu. To platí i pro naši představu času. Východní mystici spojují představy prostoru a času se zvláštními stavy vědomí. A prostřednictvím meditací si uvědomili, že běžná představa prostoru a času není konečnou pravdou. Představy o prostoru a času, které vyplývají z jejich mystických zkušeností, se v mnohém podobají představám moderní fyziky, jak je popisuje teorie relativity.⁷⁴

Dále Capra konstatuje, že časová intuice východní mystiky vede k takovému pohledu na přírodu, který lépe odpovídá moderním vědeckým názorům, než je tomu u většiny řeckých filozofů, protože řecká filozofie byla jako celek v podstatě statická, založená na geometrickém uvažování a tedy krajně „nerelativistická“. Vliv řecké filozofie na západní myšlení může být jednou z příčin našich velikých pojmových těžkostí s pojmáním relativistických modelů v moderní fyzice. Na druhé straně filozofie východní mají prostoročasový charakter, a proto se jejich intuice blíží pohledům na přírodu, které plynou z moderních relativistických teorií.⁷⁵ V závěru knihy se dočteme:

*„Věda nepotřebuje mystiku a mystika nepotřebuje vědu, muži a ženy však potřebují obojí. Mystický zážitek je potřebný pro pochopení nejhlubší povahy věcí a věda je důležitá pro moderní život. To, co tedy potřebujeme, není syntéza, ale dynamická souhra mezi mystickou intuicí a vědeckou analýzou. A toho se dodnes v naší společnosti nedosáhlo. V současnosti je náš postoj příliš jangový, abych použil čínskou frazeologii, tedy příliš racionální, mužský a agresivní. Vědci sami jsou typickým příkladem. I když jejich pohledy vedou k světónázorovému pohledu podobnému pohledu mystiků, je zarážející, jak málo to ovlivňuje postoje většiny z nich. [...] A tak se zdá, že většina dnešních fyziků si neuvědomuje filozofické, kulturní a duchovní důsledky svých teorií.*⁷⁶

---

⁷³ CAPRA, Fritjof. *Tao fyziky I*, str. 86

⁷⁴ CAPRA, Fritjof. *Tao fyziky I*, str. 162

⁷⁵ CAPRA, Fritjof. *Tao fyziky I*, str. 171

⁷⁶ CAPRA, Fritjof. *Tao fyziky I*, str. 299

Capra dále přidává doslovy – ke druhému i třetímu vydání (rozmezí 15 let), kde zpřesňuje některé své vývody, zaujímá stanovisko ke kritikům své knihy, a vidí budoucnost v jednotné koncepci života, hmoty a evoluce.

Novinář Jan Kapoun ve své recenzi uvádí, že Tao fyziky se stalo jednou ze základních knih tzv. „transpersonálního hnutí“, které se snaží odhalovat styčné body mezi moderní vědou a náboženským, respektive kulturním odkazem lidstva.⁷⁷

K Caprově knize se vyjadřuje i H. Küng. Podle něj by publikace mohla

„... působivým způsobem ukázat určitou konvergenci mezi západní fyzikou a východní moudrostí. [...] V dnešní přírodní vědě podobně jako ve východním myšlení je přítomno vědomí základní jednoty i vnitřní dynamiky přírody v makrokosmu i mikrokosmu, všestranná interdependence a interakce všech věcí, událostí a fenoménů, zjevné i v takových oborech, jakými jsou elementární fyzika a molekulární biologie.“⁷⁸

Capra tedy svou publikací upozorňuje na postupnou proměnu paradigmatu ve společnosti i ve vědě. Proměna je zatím velice pomalá, ale dá se říci, že postupně probíhá.

Kromě Tao fyziky existuje i Tao přírody anglického přírodovědce Ruperta Sheldrakea, PhD, která má však s taoismem společný spíše jen název a srovnává mechanistický a animistický přístup ke světu. Prof. RNDr. PhDr. Zdeněk Neubauer, CSc., přispěl v časopisu Vhled článkem Tao biologie, kde se autor dle svých slov pokouší přenést to, co Capra popsal v knize Tao fyziky, do oblasti biologie, zaměřuje se výhradně na taoistické myšlení, nikoli na východní mystiky a náboženství, a ukazuje, že v rámci nového paradigmatu má biologie ke kvantové fyzice blíže, než se dříve tušilo.⁷⁹

3.3. Feng shui

V dnešní době je na Západě možno využít staré čínské umění feng shui (feng-šuej), které pomáhá uspořádáním předmětů a nábytku doma či v kanceláři a dosáhnout harmonie. Také učí, jak najít rovnováhu v našich vztazích k předmětům kolem nás, a jak

---

⁷⁷ KAPOUN, Jan. *Nad knihou: Tao fyziky*. [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.scienceworld.cz/neziva-priroda/nad-knihou-tao-fyziky-2272/>

⁷⁸ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 259

⁷⁹ NEUBAUER, Zdeněk. *Tao biologie*. [online]. [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: [http://www.vhled.cz/Archiv/Casopis_Vhled\(cislo3\)/Vstupni_stranka/Tao_a_svet/Tao_biologie.html#7](http://www.vhled.cz/Archiv/Casopis_Vhled(cislo3)/Vstupni_stranka/Tao_a_svet/Tao_biologie.html#7)

je umísťovat, aby se lidé (Člověk), prostředí (Země) a duch (Nebe) harmonicky sjednotili a posilovali pokrok. Podobné myšlenky obsahuje západní tradice *geomantie*.⁸⁰

Feng shui sdílí svou historii s čínskou astrologií a věštěním, vzniklo za mytologických dob kolem roku 2700 př. n. l. K tomuto odhadu vede úzká spojitost feng shui a magnetického kompasu, který byl v té době vynalezen. Historických záznamů je málo, ale některé doklady ze třetího nebo čtvrtého století před Kristem k tomuto umění odkazují. Umění feng shui se úzce pojí se systémem I-t'ing, jehož počátky také nelze jednoznačně určit.⁸¹

Kolem roku 200 po Kristu pak toto umění přestalo být záležitostí bohatých vrstev a začalo se šířit do lidové kultury. Teorie feng shui je kosmologická teorie založená na abstraktních taoistických představách o Člověku a Vesmíru. Cílem je sjednocení Nebe, Země, Člověka a Hmoty prostřednictvím nejvyšší síly (taiji). Dosáhne-li se této jednoty, začne proudit energie čchi všemi živými i neživými entitami, což vede k produktivním výsledkům. Zablokování energie má pak opačné důsledky. Kromě trigramů využívá i teorie jin a jang, pěti živlů a čínské astrologie.⁸²

Dnešní západní společnost využívá toto umění jen ve zjednodušené podobě. Poměrně často je v nabídce služeb některých architektů (včetně zahradních a bytových). Křesťané mu mohou a nemusí věnovat pozornost. Jednoznačně zamítavé stanovisko jsem našla na webu MariaPRO.cz.⁸³

3.4. Taoismus v alternativním životním stylu 21. století

Alternativní životní styl má mnoho podob, které jsou obvykle řazeny k hnutí New Age. Samostatnou kategorií hnutí New Age jsou nová náboženství inspirovaná orientálními filozofiemi, mezi další kategorie patří nová věda, magie a alchymie, cvičení a stravování a řada dalších. Z této široké škály představím ty směry, které jsou zřetelně spojeny s taoismem.

---

⁸⁰ LAU, Kwan. *Feng shui pro váš domov: staré čínské umění harmonického uspořádání Vašeho domu: umění bydlet*. Překlad Jan Brázda. Praha: Pragma, 1996, 98 s., 8 s. il. ISBN 80-720-5351-5, str. 9

⁸¹ LAU, Kwan. *Feng shui* str. 15

⁸² LAU, Kwan. *Feng shui*, str. 18

⁸³ LORENC, Martin Pavel. *Feng šui vs. křesťanská výzdoba bytu*. In: *MariaPRO.cz* [online]. [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://mariapro.cz/feng-suej-vs-krestanska-vyzdoba-bytu/>

3.4.1. New Age

Přední český antropolog a etnolog Josef Wolf ve své knize⁸⁴ o New Age definuje tři základní proudy tohoto hnutí. Prvním je moderní náboženský proud, který usiluje o náročný a progresivní program, na poměrně vysoké vědecké a filozofické úrovni navazuje na hlavní proudy filozofických a kulturních dějin lidské společnosti. Druhý proud má menší náročnost, laický či populární výklad náboženských otázek, úroveň a šíře se pohybuje od populárně naučné formy až po paranáboženské a pseudonáboženské formy. Bývá tu opora ve vědeckých poznatcích (psychologie) nebo se vychází z určitých filozofických koncepcí, a dospívá se pak ke zjednodušeným náboženským závěrům. Třetí proud postrádá filozofické a vědecké základy, jedná se o svérázná učení s nekritickým podáním. Najdeme tu nadšené, ale málo vzdělané lidi, slogany o víře, lásce a pravdě jako náhražky pravých náboženských hodnot. Jeho hodnoty jsou vysloveně pseudonáboženské, pseudofilozofické a pseudovědecké.⁸⁵ I taoismus se může objevit ve všech těchto prouděch. Zvláštní kategorii ve Wolfově publikaci zauímají nová východní náboženství. Samotný taoismus je však v celé Wolfově knize zcela opomíjen.

Novou spiritualitou se zabývá také ThLic. Vladimír Šiler z katedry filozofie FFUK, který pro své studenty sestavil útlou publikaci *Co je to New Age?*⁸⁶ V. Šiler se orientuje na středověkou filozofii, religionistiku, etiku, světová náboženství a na současné teologické myšlení.

Do hnutí New Age řadí cvičení jógy, vegetariánskou stravu, makrobiotiku, kyvadélka, virgule, léčitele, horoskopy, ezoterická knihkupectví, alchymii, magii, tajné nauky – to vše souvisí s pohybem ve společnosti, s proměnou epochy.⁸⁷ New Age proniká nejen do filozofie, vědy, náboženství, politické praxe, životního stylu, ale i do vědomí, myšlení (například pozitivní myšlení, které nabízí návody na všechno). Zvláštní pozornost patří transpersonální psychologii.⁸⁸ Ze široké škály nových jevů, které V. Šiler představuje, vybírám ty, které obsahují prvky taoismu.

---

⁸⁴ WOLF, Josef. *Kdo je, kdo není v hnutí Nového věku*. Praha: Votobia, 2000, 230 s. ISBN 80-722-0092-5.

⁸⁵ WOLF, Josef. *Kdo je, kdo není*, str. 42

⁸⁶ ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*. Ostrava: Scholaforum, 1996, 30 s. Tematický sešit. ISBN 80-860-5812-3

⁸⁷ ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*, str. 3

⁸⁸ ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*, str. 11

Nová věda je reprezentována knihou amerického fyzika rakouského původu F. Capry Tao fyziky (podrobněji bod 3.2.). Představitelem nové psychologie je Stanislav Grof, ale jeho obor je kritiky považován spíše za paravědu. Novou psychologii zastupují následovníci C. G. Junga, v jejichž ústavech a střediscích se kombinují klasické terapeutické techniky s jógou, tantrou, okultní kosmologií, transpersonální psychologií podle Grofa, psychofyzickým cvičení a terapiemi (kromě jógy je to i akupunktura, masáže, tchaj-ťi, reiki, rolfing, holotropní dýchání).⁸⁹

Programům rozvoje vědomí slouží relaxačně koncentrační cvičení, programy probuzení skrytých energií, různé terapeutické techniky, meditační pořady, prožitková terapie, kreativita, šamanské bubnování, léčení krystaly.⁹⁰ V hnutí najdeme i seriózní vědecké a filozofické příspěvky. Profesor biologie na UK Zdeněk Neubauer, příslušník katolické církve, se nebojí hlásat své vysoce vědecky a filozoficky erudované názory o novém vědeckém metaparadigmatu. Mezi další uznávané odborníky UK patří Radim Palouš, Zdeněk Kratochvíl, Jiří Fiala. Znalcem a seriózním popularizátorem nových nauk je Boris Merhaut, bývalý spolupracovník Stanislava Grofa.

Kritika New Age u nás přešla od fundamentalistických brožur převzatých ze západních evangelických církví k vážným pokusům o vyrovnání se s touto konkurencí křesťanství. Nejlépe si podle V. Šilera vedou katoličtí autoři Odilo I Štampach, Aleš Opatrný a Nikolaus Lobkowicz, prezident Katolické univerzity v německém Eichstättu, který je českého původu a občas publikuje i u nás. Hlubší reflexe je patrná i ve Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. Hnutí New Age se tedy zabydlelo ve společnosti navzdory zastrašování i kritice.

Šance tohoto společenského jevu vidí Šiler v samém paradigmatu nového věku, které je organické, systemické či holistické. Sbíhají se tu mnohé linie vývoje západní kultury a skýtá se možnost vyřešit současně mnoho problémů. Motivaci politickou, sociální a ekonomickou postupně nahrazuje motivace spirituální a ekologická. Po zklidnění počátečních extremistických projevů může vzniknout prostor pro serióznější snahu a hlubší úvahy.

---

⁸⁹ ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*, str. 16

⁹⁰ ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*, str. 25

Rizikem a největší nevýhodou je amerikanizace, čímž Šiler myslí nedostatečnou klasickou vzdělanost, nízkou odbornost, myšlenkovou povrchnost, sklon k trivializaci problémů a idealistické spoléhání na přirozenou dobrotu člověka. Toto zjednodušování může vést u mnoha lidí k oslabení zdravého pocitu bolesti, který obvykle burcuje obranný systém člověka.

„V tom si ovšem New Age podává ruku například s extrémními projevy křesťanského charismatického hnutí. Tím, že New Age často poskytuje náhradní uspokojení hlubokých lidských potřeb, uspává pozitivní neklid v člověku, tlumí touhu, a znemožňuje tak opravdové naplnění potřeb člověka.“⁹¹

Největším rizikem hnutí je tedy zneužitelnost. Tím, že odpojuje v člověku obranné mechanismy, umožňuje ekonomickým a politickým silám, aby svými oběťmi manipulovaly.⁹²

3.4.2. Nové terapeutické přístupy v New Age

Vedle ve společnosti dlouho přítomné čínské medicíny se v posledních letech objevily i další terapie, které využívají energetických drah těla a životní energie:

Metoda EFT je formou psychologické akupresury. Prostřednictvím jemného poklepávání na akupresurní body se má docílit změny v energetickém stavu těla, a to na úrovni fyzické i emocionální. Metoda se k nám dostala z USA, řadí se do oboru, který se nazývá energetická psychologie.⁹³

Metoda Yuen má pocházet ze starého kláštera Šaolin, vznikla propojením západních a východních znalostí, nese jméno svého propagátora dr. Yuena. Metoda má pracovat přímo s energií myšlenky a má léčit tělo i ducha tím, že terapeut provede energetickou opravu nerovnováhy.⁹⁴

Masáže Shiatsu pocházejí z Japonska, ale mají svůj původ v taoismu. Terapeut pracuje na tělesných drahách, tlakem, energií, či kombinací obojího, účelem je harmonizovat

---

⁹¹ ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*, str. 26

⁹² ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*, str. 27

⁹³ Pozn.: Institut využívající metodu: <http://www.eft.cz/>

⁹⁴ Pozn.: Více o metodě na <https://yuenmethod.com/>

energetický stav, ale nemusí se jednat jen o masáž – terapeut by měl být schopen i chiropraktických zákroků.

Reflexní terapie je jedna z nejpoblárnějších alternativních léčebných metod, směřuje k nastolení rovnováhy těla a mysli, pracuje s akupunkturními body na chodidlech (případně i na rukou).

Etikoterapie má souvislost s čínskou medicínou, kde stav mysli přímo souvisí se stavem těla a naopak. Toto hledisko je ostatně patrné u všech holistických lékařů.

Výčet není úplný, protože se stále objevují nové přístupy vycházející z orientálních nauk. Některé tyto metody slibují téměř zázraky, ale většinou terapeuti požadují za ošetření nemalé částky, a výsledek se ne vždy dostaví. Nicméně široká nabídka značí, že poptávka pravděpodobně stoupá a že lidé jsou ochotni do vidiny uzdravení dost investovat, což bohužel tvoří živnou půdu pro výskyt nejrůznějších podvodníků.

I podle nových sociologických studií se počet lidí, kteří se přiklání k nové spiritualitě a k alternativnímu životnímu stylu, stále zvyšuje, v České republice až po roce 1990. Zatímco v šetření ISSP 2008 každý desátý Čech vyjádřil přesvědčení, že Bůh existuje, dalších deset procent respondentů připouštělo jeho existenci s pochybnostmi, pak až polovina přiznávala důvěru k jiným nadpřirozeným jevům (věštcům, amuletům, léčitelům, horoskopům).⁹⁵ Sociologická studie však zahrnuje všechny alternativní přístupy pod souhrnný název „magie“ a z východních nauk vzala v úvahu pouze buddhismus, tedy pro potřeby práce o přítomnosti taoismu v dnešní společnosti nebylo možno studii dále využít.

---

⁹⁵ HAMPLOVÁ, Dana a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí: výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008, náboženství*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013, 151 s. Sociologické studie, 2009/02. ISBN 978-80-246-2244-6, str. 58–59

4. Tradiční čínská medicína a cvičení tchaj-t'i

Tradiční čínská medicína jedním z nejpůvodnějších prvků taoismu v dnešním západním světě. Protože ji spolu s čínským cvičením tchaj-t'i považují za nejdůležitější a zřejmě nejužitečnější, budu se disciplínám věnovat v této kapitole o něco podrobněji. Zatímco čínská medicína stále vychází z původních taoistických spisů, v západním pojetí se přizpůsobuje pouze vnějšími projevy, ale veškeré své principy důsledně zachovává, cvičení tchaj-t'i bylo mnohokrát různě upravováno, aby vyhovovalo fyzickým dispozicím a životnímu stylu západního člověka. Přesto i zde lze konstatovat, že dodržuje taoistické principy.

4.1. Tradiční čínská medicína

Klasická medicína má v dnešní době mnoho konkurentů, alternativní nabídka je velice bohatá. Jedním z oněch konkurentů je tradiční čínská medicína, která zaujímá poměrně velký prostor nejen v množství časopisů o zdraví a přirozeném způsobu života, ale je i předmětem dokumentovaných lékařských studií⁹⁶. Pro západního člověka je možná překvapivé, že studie jednoznačně prokazují úspěšnost tradiční čínské medicíny. Není tedy možné ji zařadit na úroveň homeopatie či pouhého bylinkářství.

Tradiční čínská medicína se pyšní ucelenou soustavou, komplexností, systematičností a detailností výkladu člověka a jeho zdraví v užších i širších souvislostech. Postoj západní vědy byl zpočátku spíše odmítavý až přezíravý. Ještě v polovině minulého století se zcela vážně tvrdilo, že meridiány neexistují, protože při pitvě nebyly nikde objeveny. Léčebné efekty nebylo možno přehlížet věčně, takže dnešní doba už naštěstí tradiční čínskou medicínu nezavrhuje. Léčebné praktiky starých Číňanů, například akupunktura, byly více méně přijaty, o jejich teoretickém základu to ovšem již tvrdit nelze. I zde se situace pomalu mění.⁹⁷

4.1.1. Základní teorie a disciplíny čínské medicíny

Většina literatury o tradiční čínské medicíně se věnuje jednotlivým praktickým disciplínám, ale opomíjí nejpodstatnější část, již je základní teorie. Ucelené dílo

---

⁹⁶ LOUIS, P. F. *Traditional Chinese Medicine pill halts progression of diabetes in new study*. In: *Natural News* [online]. 2014 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: http://www.naturalnews.com/043725_Traditional_Chinese_Medicine_diabetes_medical_research.html#

⁹⁷ ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: základy teorie*. Svazek I. 2. vyd. Hradec Králové: Svítání, c1995. ISBN 80-86198-18-9. str. 7

Vladimíra Anda Klasická čínská medicína: základy teorie však přináší ve svých pěti svazcích vše. Mgr. Vladimír Ando, Ph.D., pracuje v orientálním ústavu AV ČR a jeho dílo je v odborných kruzích vysoce ceněno. Svůj projekt o čínském léčení Ando staví výhradně na původních čínských dílech a úspěšně tak přenáší ohromnou a složitou konstrukci základní teorie čínské medicíny do našeho prostředí. Čerpám tedy převážně z jeho svazků.

Základní teorii TČM lze rozdělit do devíti disciplín:

Učení o jin-jangu a pěti prvcích objasňuje základní principy a mechanismy chodu celého světa. Svět je tvořen z čchi, prapůvodní substance-energie, skládající se ze dvou protikladných, ale v sobě obsažených a spojených složek – jin a jangu. Jejich vlastnosti a zákonitosti vzájemných vztahů předurčují chování všech věcí a jevů, proto kromě jiného představují i podstatu zdraví či nemoci. Pět prvků (dřevo, oheň, zem, kov a voda) je počátečním rozrůzněním původně jednoduše čchi, z něhož následně vznikají všechny další bezpočetné formy bytí. V člověku je pět prvků ztělesněno pěti orgány (játra, srdce, slezina, plíce, ledviny).⁹⁸

Učení o vnitřních orgánech se zabývá činnostmi a funkcemi jednotlivých orgánů, jejich vzájemnými vztahy, vzájemnou funkcí podmíněnosti a jejich propojeností s vnějším prostředím.

Učení o čchi, krvi a tělních tekutinách objasňuje původ, tvorbu, funkci a vzájemné vztahy těchto součástí organismu, a jejich spojitost s vnitřními orgány:

„Jak bychom mohli vidět přímou spojitost například mezi játry, hněvem, očima, šlachami, kyselou chutí a větrem, pokud jsou to pro nás – soudě podle jejich postihnutelných projevů – na sobě zcela nezávislé a nespojitě jednotliviny nesourodé povahy?“⁹⁹

Ando upozorňuje, že čchi se vyjevuje v nekonečných podobách, ale její podstata je jednotná a jediná. V čínské medicíně pojem označuje biologickou vitální sílu, která je jedním z projevů oné primární substance. Není samostatnou entitou, již bychom mohli

---

⁹⁸ ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: základy teorie*. Svazek I. str. 74

⁹⁹ ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: základy teorie*. Svazek II.: *Čchi, krev a tělní tekutiny, síť drah čchi*. 2. vyd. Hradec Králové: Svítání, c1995. ISBN 80-86198-18-9. str. 26

vydělit či izolovat, ani produktem organismu samého (ač v něm částečně vzniká), naopak je jeho původcem. Je neviditelnou látkou, jíž je člověk pevně vetkán do svého nejšířšího životního prostředí.

Učení o síti drah vysvětluje systém oběhu čchi, funkci jednotlivých drah, jejich spojitost s orgány a odraz poruch na jejich funkčnosti. Dráhy čchi jsou přirozenou součástí těla, vytvářejí síť propojující organismus funkčně, informačně, živinami, fyziologicky i patologicky. Existence drah je ve světě často předmětem sporů i nekritického odmítání. Přímé a nezvratné důkazy (v rámci dokazovacího systému západní vědy) ještě nejsou k dispozici, nepřímých je ovšem celá řada. Pádným argumentem je fakt, že konkrétní léčebné a diagnostické postupy vycházejí z existence drah, a spolehlivě fungují už několik tisíc let. Subjektivním důkazem jsou vjemy po akupunkturním ošetření či po masáži, nejhmatatelnější pocitování se dostavuje v průběhu cvičení čchi-kungu. Stranou by nemělo zůstat, že lze ve významných bodech meridiánů naměřit odlišné hodnoty elektrické vodivosti kůže pomocí přístrojů vyvíjených v posledních desetiletích.¹⁰⁰

Učení o příčinách vzniku onemocnění se zabývá vnitřními i vnějšími faktory, které způsobují vznik chorobného stavu, vysvětluje, jak působí na narušení zdraví, popisuje charakteristické příznaky, jimiž se patogenní činitelé projevují.

Učení o mechanismu nemoci popisuje zákonitosti vzniku, vývoje a proměn nemoci, typy hlavních chorobných disharmonií.

Metody vyšetřování jsou čtyři – zrakem, sluchem, dotazováním a palpací. Pozornost je věnována vzhledu jazyka a charakteru pulzu.

Rozlišovací diagnostika je proces vyhodnocování, utřídování informací o nemoci, určování příčiny nemoci a stanovení metody léčby.

Prevence a zásady léčby vycházejí se základního principu, tím je léčit nemoc, dokud ještě nevznikla, v případě onemocnění včas zabránit zhoršení. Principy léčby směřují k obnově vnitřní harmonie a posílení přirozené obranyschopnosti, s plným respektem k individualitě každé nemoci a ke každému člověku zvlášť.

---

¹⁰⁰ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: Svazek II*, str. 35

4.1.2. Tradiční čínská medicína v praxi

Tradiční čínskou medicínu využívá stále rostoucí množství pacientů trpících zejména tzv. civilizačními chorobami. Zvyšující se obliba využívání tradiční čínské medicíny indikuje její účinnost. Jako první odvětví čínské medicíny se na Západě objevila akupunktura, později přibýly akupresura, masáže, stravování a bylinná léčba. Západní člověk si jen stěží připouští, že čínská medicína je spíše preventivní a má větší úspěch, když člověk přijde k lékaři včas. Dobrý čínský lékař pozná na základě průchodnosti drah, pulzu aj., nebezpečí vypuknutí nemoci předem a má pak dostatek času tuto hrozbu odvrátit nebo alespoň oddálit vhodnou terapií. Hledá-li v této oblasti pomoc člověk, který již nechal svůj stav zajít příliš daleko, lze pak jen zmírňovat projevy a oddalovat další chorobné změny. Český alternativní terapeut Dušan Tomek to ve své knize *Moře jangů* přibližuje takto:

„V Orientě chodili lidé k lékaři i tehdy, když jim nic nebylo. Respektive proto, aby jim nic nebylo, a za toto „nicnedělání“ bral lékař plat. Jestliže klient onemocněl, lékaři se prý plat zastavoval [...] V současné době se sice u nás i ve světě vynakládají miliónové částky na přístrojovou techniku, ale výsledky se – navzdory vydaným prostředkům – zhoršují.“¹⁰¹

Krom pětisvazkového díla Vladimíra Anda je mezi českými zájemci o obor stále velice oblíbená kniha MUDr. Radomíra Růžičky, CSc. *Akupunktura v teorii a praxi*¹⁰², která ač poprvé vyšla již za minulého režimu v roce 1985, je stále v určitém ohledu nepřekonaná a je velice oblíbena i českými maséry. Autor se snažil zavádět akupunkturu již od padesátých let. Dnes je autorem 16 titulů, nejen o akupunkturu, ale i o manupresuru, čchi kungu a tradiční čínské medicíně vůbec.

Mírně úsměvně působí první věta předmluvy prvního vydání: *„Současná doba klade velké úkoly v péči o zdraví lidu.“¹⁰³* Dále v předmluvě je i upozornění, že ač jsou cizojazyčné práce o akupunkturu zcela cizí našemu myšlení, *„naš lékař je natolik erudovaný, že si z nich vybere racionální jádro“¹⁰⁴*. Je malým zázrakem, že v té době

---

¹⁰¹ TOMEK, Dušan a Josef Antonín ZENTRICH. *Moře jangů: bod dlouhého života*. Olomouc: Fontána, 1998, 269 s. ISBN 80-861-7903-6. str. 9–10

¹⁰² RŮŽIČKA, Radomír. *Akupunktura v teorii a praxi*. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1990. ISBN 80-703-0054-X.

¹⁰³ RŮŽIČKA, Radomír. *Akupunktura v teorii a praxi*, str 5

¹⁰⁴ RŮŽIČKA, Radomír. *Akupunktura v teorii a praxi*, str 5

publikace vůbec vyšla, lze tedy pochopit, že mírně ideologická předmluva v knize být musela. Obsah knihy samé je nesmírně cenný pro lékaře i maséry, zejména velice přesná vyobrazení drah a bodů a jejich přesné popisy.

Dušan Tomek sám provádí akupunkturu téměř 30 let a zároveň je uznáván jako odborník na pulzovou diagnostiku. O ní napsal kapitolu do druhého vydání Růžičkovy Akupunktury v teorii a praxi, které vyšlo po listopadu 1989. Na tomto místě je třeba uvést, že Dušan Tomek ani jiní dobří alternativní terapeuti nezavrhují západní medicínu, naopak většinu moderních postupů a možností považují za velice užitečnou. Tvrdí jen, že je nutno oba přístupy – alopatický (západní medicína) i holistický (tradiční čínská medicína) - skloubit a pro každou situaci pečlivě vybrat ten nejvhodnější.¹⁰⁵

Tomkova kniha tedy představuje čtenáři dobrodiní akupunktury, možnosti pulzové diagnostiky, pět elementů, moxu, hlavní dráhy a důležité body, něco málo z meditace, a na konec kapitolu o fytoterapii, jejímž autorem je již zesnulý známý český bylinář Josef Zentrich. V úvodu kapitoly J. Zentrich porovnává východní a západní principy léčby:

„Pokud bychom chtěli co nejvíce zobecňovat, přirovnali bychom západního lékaře k mechanikovi, který se snaží opravit nebo vyměnit poškozené součásti, kdežto lékaře východního spíše k zahradníkovi, který se pečlivě stará o rostlinu jako celek, hodnotí její růst, zálivku, kvalitu půdy, dobu oslunění a ještě mnoho jiných atributů, jejichž soubor dává vyrůst nádherné, zdravé a silné rostlině.“¹⁰⁶

Dále v jeho kapitole nacházíme charakteristiku léčivých bylin podle pěti elementů, podle principu jin a jang. Doslov knihy napsal MUDr. Radomír Růžička, CSc., kde připomíná, že:

„...analytický způsob myšlení, který vychází z buněčné teorie a považuje za základ všeho buňku a v ní se odehrávající základní změny, není schopen vysvětlit ani původ nemoci, ani zajistit účinnou terapii. Příčina vzniku chorob je daleko složitější a může ji objasnit jen syntetický, komplexní a systémový pohled na člověka jako na součást vesmíru, jaký právě nabízí tradiční čínská medicína...“¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ TOMEK, ZENTRICH. *Moře jangů*, str. 62

¹⁰⁶ TOMEK, ZENTRICH. *Moře jangů*, str. 212

¹⁰⁷ TOMEK, ZENTRICH. *Moře jangů*, str. 259

4.1.3. Stravování podle tradiční čínské medicíny

Do naší republiky dorazily publikace uznávaného amerického praktika čínské medicíny Boba Flawse, který tuto medicínu studoval ve Spojených státech a v Šanghaji a napsal o ní, přeložil a vydal téměř stovku knih. Jeho články otiskuje řada populárních i odborných časopisů. Publikace Tao zdravého stravování¹⁰⁸ opět po úvodu upozorňujícím na stoupající počet civilizačních chorob (s využitím údajů Světové zdravotnické organizace) přináší stručnou historii čínské dietetické terapie. Na konci Bob Flaws předkládá své přesvědčení, že s mírnými úpravami podle individuálních potřeb je čínský systém dietetické terapie použitelný pro většinu lidí planety. Pro lepší představu o této knize uvedu jednu z mnoha myšlenek autora:

„Buddhisté, konfuciáni i taoisté naplnili celé knihovny pojednáními o tom, jak dosáhnout skutečné mentální rovnováhy, to však nejsou věci jednoduše sdělitelné, a ani není účelem této práce je vykládat. Zato strava, i když je to zdánlivě oblast mnoha sporů a zmatků, je téma, o němž Číňané píší zcela jasně a jednoznačně už celá staletí. Jsem přesvědčen, že tyto dávné, časem prověřené dietetické poznatky, které nacházíme v čínské medicíně, nám mohou posloužit jako jednoduchá, jasná a rozumná vodítka ke zdravému způsobu stravování.“¹⁰⁹

V knize pak najdeme opět informace o energii čchi, principech jin a jang, o pěti elementech – tentokrát u potravin. Každá kvalita má svou energii a působí na určitých principech, v knize je předložen návod, jak se vším pracovat, aby si člověk mohl konzumovanou stravou co možná prospívat. U běžně dostupných potravin Bob Flaws sděluje, jaké je potravina povahy, do které dráhy vstupuje její energie, jakou funkci v organismu plní a které potíže může její konzumace zmírňovat. Ač se sama naprosto nepovažuji za odborníka na stravu, domnívám se, že doporučení podle čínské medicíny jsou mnohem přijatelnější, než jsou doporučení makrobiotiky, vegetariánství či dokonce veganství. Nic se striktně nezakazuje, spíše se nedoporučují ty potraviny, které by mohly významně zhoršovat stav u konkrétních nemocí, varování se pak týká potravin konzervovaných a těch, které obsahují chemické látky, což dnes tvrdí všichni odborníci

---

¹⁰⁸ FLAWS, Bob. *Tao zdravého stravování: dietní moudrost podle tradiční čínské medicíny*. Praha: Anahita, 2011, 125 s. ISBN 978-80-904775-2-0.

¹⁰⁹ FLAWS, Bob. *Tao zdravého stravování*, str. 21

na zdravou výživu. Novum je tedy v kombinaci potravin z hlediska pěti elementů a snad i v doporučení doby vhodné ke konzumaci.

4.1.4. Čínská medicína v České republice

V minulých desetiletích jsme si zvykli na skutečnost, že i u nás je možno navštívit čínského doktora a navštívit poradnu tradiční čínské medicíny. V některých nemocnicích je možno najít lékaře, který jako doplněk západní medicíny využívá akupunkturu. Dnes je Česká lékařská akupunkturistická společnost součástí České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Na profesionalitu a odbornost českých praktiků čínské medicíny dohlíží Komora tradiční čínské medicíny, která vznikla v roce 2011.

Přístup křesťanů k tradiční čínské medicíně není zcela jednotný. Nicméně řazení tohoto oboru k ostatním alternativním disciplínám není ojedinělé a převažují spíše varovná a odsuzující stanoviska s argumenty, že je tato medicína okultní a nebezpečnou záležitostí. Příkladem je křesťanský web *Víra.cz*, který se k čínské medicíně staví jednoznačně negativně.¹¹⁰ V kontrastu s tím je jiný webový příspěvek s názvem *Papež František a taoismus*¹¹¹, který lze v rozšířených verzích i v různých jazycích nalézt i na jiných webech, o tom, že Svatý Otec byl ještě jako kardinál léčen a vyléčen taoistickým mnichem. Článek sice působí bulvárně, ale vzhledem k přetrvávajícím křesťanským postojům je pravděpodobně důležitý. Snad by těm, kdo tak jednoznačně varují před čínskou tradiční medicínou, pomohla lepší informovanost, popřípadě vlastní zkušenost. Je pravdou, že tradiční čínská medicína vychází z taoistické kosmologie, jak byla vzhledem ke své obsažnosti a složitosti jen stručně představena v bodu 4.1.1., nicméně Číňané ji vnímají jako samostatnou disciplínu nezávislou na jakémkoli náboženství, a energii *čchi* jako zcela přirozenou součást všeho stvoření, jejíž existenci nelze zpochybnit. Na Západě ji na jedné straně zavrhuje někteří vědci, jako zcela iracionální nesmysl, na druhé straně ji někteří křesťané vidí jako pohanské nebezpečí. Je možné, že za několik desetiletí se situace v obou táborech změní, pokud bude postup čínské medicíny s jej prokazatelnou účinností dále pokračovat.

---

¹¹⁰ *Čínská medicína a akupunktura*. In: *Víra.cz* [online]. [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/otazky/Cinska-medicina-a-akupunktura.html>

¹¹¹ *Papež František a taoismus*. In: *Spoločnosť svätého Bazila Veľkého* [online]. [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.spolocnostsbm.com/clanky/clanky/papez-frantisek-a-taoismus.html>

4.2. Cvičení tchaj-t'i čchüan

Trvající stres a nejistota nutí moderního člověka hledat způsoby, jak se s nimi vyrovnat a vyhnout se civilizačním chorobám. K tomuto cíli podle moderních výzkumů vede také čínské cvičení tchaj-t'i čchüan, zjednodušeně psané jako tai chi, taiči, taiji, apod. Na lidský organismus má podobný vliv jako jóga, ale ve srovnání s ní je méně statické a snazší pro začátečníky. Nenásilně a postupně ovlivňuje tělo, a jak tvrdí pokročilí taičisté, mění časem i psychiku. Podstatou cvičení je uvolnit tělo i mysl tak, aby energie čchi mohla volně proudit. Podle čínské medicíny vzniká nemoc tam, kde je energie přebytek nebo nedostatek, takže její harmonizace vede k úlevě či uzdravení.

Dříve znali Evropané toto cvičení jen z filmových dokumentů o Číně, kde obvykle v parku prováděla skupina lidí středního a vyššího věku pomalé pohyby připomínající tanec. Dnes existují různě početné skupiny cvičenců i v mnoha městech naší republiky. Bruce Frantzis v jedné ze svých knih uvádí, že po celém světě je více než 200 miliónů lidí, kteří se tchaj-t'i věnují, a že ze všech léčebných cvičení praktikovaných v Číně je tchaj-t'i převládajícím národním zdravotním cvičením už přes padesát let.¹¹² Na webových stránkách pardubické školy tchaj-ti je cvičení charakterizováno takto:

„čínské umění, které geniálním způsobem spojuje dynamickou meditaci (rozvoj vědomí), bojové umění (sebeobranu), zdravotní cvičení (léčebné i profylaktické) a quigong (umění práce s energií). Působí současně na všechny složky bytosti, a to na všech úrovních – fyzické, mentální i spirituální.“¹¹³

O každém z těchto pojmů vyšla řada publikací. Většina z nich se zabývá prostým popisem cvičení, postavením těla a uvádí základní informace o dýchání. Jiné přinášejí i techniky na zmírnění stresu, cviky vhodné při konkrétních obtížích nebo základní informace o stravování či meditaci. Z nepřeberného množství knih vystupuje Taiči Paula Cromptona¹¹⁴. Dozvíme se tu o historii a vývoji tchaj-t'i, o stylech, zbraních, o cvičení čikung a především i mnohé z taoistické filozofie.

---

¹¹² FRANTZIS, Bruce Kumar. *Revoluční cvičení čchi: využijte léčivou moc vaší životní síly*. Vyd. 1. Olomouc: Fontána, c2009, 223 s. ISBN 978-80-7336-551-6, str.80

¹¹³ Více na: Taiji. [online]. [cit. 2014-05-25]. Dostupné z: <http://www.taiji-pardubice.cz/taiji.html>

¹¹⁴ CROMPTON, Paul. *Taiči*. Vyd. 1. V Olomouci: Votobia, 1996, 212 s. Elementy, sv. 2. ISBN 80-719-8061-7.

4.2.1. Historie tchaj-t'i čchüan

Většina knižních i internetových zdrojů uvádí jako zakladatele cvičení Čang San-fenga, impozantního bojovníka, který měl žít ve 14. století. V 15. stol. byl císařem prohlášen za svatého a nazván Nesmrtelným, který proniká záhady a odkrývá přeměny.¹¹⁵ Čangovy metody se předávaly z jednoho učitele na druhého.

Významné místo v pozdější historii tchaj-t'i má Čeng Man-čching¹¹⁶, jehož učení a dílo ovlivnilo západní svět. Těžké zdravotní problémy ho přivedly ke cvičení, v němž postupem času nesmírně vynikl. Mistr Čeng žil od roku 1949 na Taiwanu, a to je hlavním důvodem, proč se jeho cvičení na západě (nejdříve ve Spojených státech) tak rozšířilo. Čína byla v té době pro západ již uzavřena, takže učitelé z Číny neměli šanci kamkoli cestovat. Mistr Čeng pobýval dlouhodobě v New Yorku, kde se původně chtěl věnovat jen místní čínské komunitě, ale objevil se velký zájem i u nečínských Američanů. Mistr Čeng cvičení pro své západní studenty zjednodušil a zkrátil. Pro jeho cvičení je charakteristický především klid, lidskost a poměrně drobné pohyby. V českém překladu lze sehnat knihu Čeng Man-čchinga¹¹⁷ o hlavních principech a konkrétním provádění forem, a na Youtube lze dodnes vidět tohoto mistra při cvičení.

V šedesátých letech minulého století se tchaj-t'i rozšířilo v USA a od té doby se, zejména díky prokázaným účinkům na zdraví lidí, dále šíří nejen v Severní Americe, ale i v Evropě. Po roce 1989 se cvičení objevuje ve větším měřítku i v České republice a lidí, kteří se mu věnují, stále přibývá nejen mezi lidmi středního věku, kteří cvičí převážně ze zdravotních důvodů, ale i mezi mladými, kteří se zajímají o alternativní přístupy k životu. Tchaj-t'i si mohou zvolit i studenti některých univerzit jako svůj nepovinný předmět. V roce 2008 bylo tchaj-t'i předváděno na Olympijských hrách v Pekingu s ambicí, aby se časem stalo olympijským sportem.

---

¹¹⁵ CROMPTON, Paul. *Taiči* str. 12

¹¹⁶ Mistr Čeng Man-čching (Zheng Manqing) a jeho Taijiquan. In Taijiquan centrum Ostrava: [online]. [cit. 2014-05-25]. Dostupné z: <http://taijiquancentrum.blogspot.cz/2009/12/mistr-ceng-man-cching-zheng-manqing.html>

¹¹⁷ ČENG, Man-čching. *Tchaj-t'i čchüan: zjednodušená metoda cvičení pro zdraví a sebeobranu*. Vyd. 1. Překlad Milena Jeřábková, Jan Jeřábek. Praha: Argo, 2005, 142 s. ISBN 80-720-3649-1.

4.2.2. Tchaj-t'i čchüan a konfese

Cvičení vypadá lehce, ladně a hravě, očekávané výsledky se mohou dostavit jen při přesném a zároveň uvolněném provedení pozic a pohybů. Základem je správné držení těla, celkové uvolnění (nikoli ochabnutí) těla a vnímání svého těžiště.

Komplexní seznámení se všemi aspekty cvičení najdeme u Bruce Frantzise, který je považován za prvního držitele autentické linie taoistických energetických umění, který pochází ze Západu. Více než deset let strávil cvičením a studiem v Číně. Jeho kniha o tchaj-t'i¹¹⁸ zodpovídá veškeré otázky, které by bylo možno předpokládat u čtenáře ze Západu. Jedna z otázek a zejména odpověď na ni bude zvláště zajímat věřící:

„Nebude praktikování tchaj-t'i v rozporu s mým vyznáním?“

Tchaj-t'i není náboženství. Tchaj-t'i je o vnímání, ne o přesvědčeních. Jeho duchovní stránka ani nepotvrzuje, ani nevyvrací existenci jakéhokoliv konkrétního boha, bohů, duchů či posmrtného života. A jako takové není v rozporu s ostatními náboženskými vírami. Pokud se speciálně učíte a cvičíte tchaj-t'i jako metodu taoistické meditace v pohybu, pomůže vám to zvýšit vaše vnímání lidského stavu a pomůže vám spočívat ve vašem vnitřním bytí neboli duši. Nemusíte měnit své náboženské vyznání. Avšak nepřímou to může způsobit, že si uvědomíte některé běžně ignorované aspekty těchto vyznání.

Cvičení tchaj-t'i může způsobit, že se cítíte duchovněji. Tyto duchovní pocity mohou být interpretovány a směřovány v rámci systému víry vašeho náboženství. Když se jednoho s mých katolických studentů zeptali, jestli je tchaj-t'i v rozporu s jeho vyznáním, odpověděl: Jsem římský katolík a věřím v Boha. Věřím, že Bůh stvořil mé tělo a energii, která ho používá. Tchaj-t'i mi pomáhá poznat své tělo a dostat se k jeho energii a používat ji účinně. Proto, na úrovni přírody, mi tchaj-t'i pomáhá lépe rozumět a radovat se ze zázraku stvoření!“¹¹⁹

---

¹¹⁸ FRANTZIS, Bruce Kumar. *Tchaj-t'i pro zdraví a dlouhověkost: proč tak působí na zdraví, zmírňování stresu a dlouhověkost*. Vyd. 1. Olomouc: Fontána, c2011, 341 s. ISBN 978-80-7336-639-1.

¹¹⁹ FRANTZIS, Bruce Kumar. *Tchaj-t'i pro zdraví*, str. 184

4.2.3. Příklady lékařských studií

V roce 2003 byla v nemocnici pro revmatická onemocnění v Soulu provedena studie změn příznaků choroby u starších žen s osteoporózou po dvanáctitýdenním cvičebním programu dvanácti forem cvičení stylu Sun. Závěr studie konstatoval, že zatímco u necvičící skupiny nedošlo k žádnému zlepšení, u některých žen dokonce ke zhoršení potíží, cvičící skupina v kloubech vnímala méně bolesti a tuhosti. V kondičních testech cvičící ženy vykazovaly zlepšení rovnováhy a břišní svalové síly. Závěr konstatoval, že byla prokázána efektivita cvičení tchaj-t'i a doporučil longitudinální studii na větším vzorku pacientů.¹²⁰

V roce 2009 byla provedena studie v Austrálii, Univerzitou Sydney a Univerzitou New South Wales. Tato studie zkoumala vliv cvičení na bolesti zad, které trvaly více než tři měsíce. Působení desetitýdenního cvičení prokázalo větší účinek, než je obvyklý u samotné lékařské péče bez cvičení.¹²¹ Četné další studie prokázaly vliv cvičení na snížení krevního tlaku, zvýšení imunity, podpůrný vliv pravidelného cvičení při kardiovaskulárních chorobách, zlepšení rovnováhy starších osob, byla prokázána významná úleva při artritidě, osteoporóze, revmatismu dokonce i při stařecké depresi, chronických onemocněních plic a při mnoha jiných potížích.¹²²

4.2.4. Čchi-kung

Součástí čínských cvičení jsou energetická cvičení *čchi-kung*, která představuje v jedné ze svých publikací americký autor Scott Shaw. Shaw se věnuje asijským bojovým uměním a přednáší na univerzitě. Zabývá se kulturní geografii, filozofií, religionistikou, psychologií, orientalistikou. V úvodu své knihy *Čchi-kung pro začátečníky* sděluje:

„Protože čchi představuje tak abstraktní pojem, mnozí lidé se domnívají, že schopností vědomě získávat přístup k ní vládnou pouze mniši, kteří žijí v jeskyních, nebo zkušené mistři bojových umění, kteří pěstují ezoterické formy kung-fu. Tak tomu

---

¹²⁰ Effects of Tai Chi Exercise on Pain, Balance, Muscle Strength, and Perceived Difficulties in Physical Functioning in Older Women with Osteoarthritis: A Randomized Clinical Trial. *The Journal of Rheumatology* [online]. roč. 2003, č. 30 [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: <http://www.jrheum.com/abstracts/abstracts03/2039.html>

¹²¹ A randomized controlled trial of tai chi for long-term low back pain (TAI CHI): Study rationale, design, and methods. *BMC Musculoskeletal Disorders* [online]. 2009 [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: <http://www.biomedcentral.com/1471-2474/10/55>

¹²² Easing Ills through Tai Chi: Researchers study the benefits of this mind-body exercise. *Harvard Magazine* [online]. January-February 2010 [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: <http://harvardmagazine.com/2010/01/researchers-study-tai-chi-benefits>

však není. Energii čchi si může osvojit každý, kdo je ochoten vykonat několik prostých cvičení. ¹²³

V knize pak přináší dechové a meditační techniky, údajně pouze ty bezpečné, které je možno provozovat i bez kvalifikovaného učitele.

Představené poznatky dokládají příznivé účinky taoistických energetických cvičení a lze říci, že se zde jedná o alchymický taoismus vnitřní proměny, který byl ovšem významně upraven pro potřeby západního člověka. Křesťanský postoj k problematice se může lišit, zatímco někteří vnímají čínská cvičení jako běžnou součást moderního života, jiní mají obavy z původu této energie a obávají se okultních vlivů. Na křesťanských webech opět, stejně jako u tradiční čínské medicíny, převládá varování před okultismem, argumentem je taoistický původ.

V křesťanské televizi Noe bylo možno sledovat v cyklu Noční univerzita přednášku Davida Římana „Bojová umění: ANO? či NE!“, kde David Říman sdělil posluchačům, že z bojových sportů může křesťan provozovat pouze takové, které nepracují s okultní energií. Musím konstatovat, že naprosto všechna asijská bojová umění pracují se stejnou energií – s energií „čchi“, kterou pokročilý taoista či jogín vnímá všude, pracují s ní čínští lékaři, a čínská medicína uvádí, že zastaví-li se oběh této životní energie, člověk je mrtev. V době, kdy se tato umění začala na Západě více prosazovat, se však o této energii vůbec nemluvilo a obecný názor byl, že se v těchto sportech trénuje pouze tělo. Pro Asiaty je takový přístup poněkud nepochopitelný, protože pro ně je tato energie zcela přirozenou součástí vnímání organismu již po dlouhá staletí. Faktem však zůstává, že pojem energie „čchi“ je pro většinu obyvatel Západu zcela cizí, a jako vše neznámé budí pochopitelně přinejmenším nedůvěru. Jedinou možností tedy zůstává, stejně jako u čínské medicíny, toto cvičení vyzkoušet a rozhodnout se, zda je opravdu tak účinnou pomocí při zdravotních potížích, jak slibuje.

---

¹²³ SHAW, Scott. *Čchi-kung pro začátečníky: ovládněte energii čchi - pro zlepšení zdraví, snížení stresu a zvýšení svých schopností*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2005, 143 s. ISBN 80-730-6176-7, str. 7

5. Křesťanský pohled

Je poměrně obtížné hledat v literatuře obsáhlé stanovisko křesťanů k taoismu samému, už proto, že je popsáno tolik jeho druhů, má tolik aspektů a objevuje se v tolika různých oblastech moderního života. Podařilo se mi vyhledat spíše stanoviska k dílčím záležitostem, která zde představím.

5.1. Hans Küng

Pro účely mé práce je nejvhodnější dílo švýcarského teologa, katolického kněze Hanse Künga. Určité množství informací o východní spiritualitě najdeme v jeho knize *Po stopách světových náboženství*¹²⁴, ale samotný taoismus tu chybí. O to užitečnější je jeho kniha, z níž jsem čerpala, *Křesťanství a náboženství Číny*¹²⁵, jejíž spoluautorkou je kanadská religionistka čínského původu Julia Ching. Kniha má čtyři části:

1. Náboženství čínského starověku
2. Konfucianismus: humanismus jako náboženství
3. Taoistický naturalismus: filozofie a náboženství
4. Buddhismus: cizí náboženství v Číně

Každá část obsahuje představení jednotlivých směrů Julií Ching z hlediska historického a religionistického. Následuje rozsáhlý Küngův komentář, který je ve všech částech nazvaný *Křesťanská odpověď*.

5.1.1. Náboženství čínského starověku

Z období čínského starověku si Küng vybírá ke svému rozboru kult předků, obětní praxi a věštění, které jsou i součástí pozdějšího taoismu. Kult předků¹²⁶ není pouze čínskou záležitostí, koncem 19. století jej anglický filozof Herbert Spencer prohlásil za kořen všech náboženství, a mezi indoevropskými národy byl rozšířen už od starší a mladší doby kamenné. Küng zde sděluje, že křesťanství nikdy neuctívalo předky tak, jak tomu bylo v náboženství čínském.

---

¹²⁴ KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*. 1. vyd. Překlad Eva Lajkepová, Pavel Kolmačka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, 306 s. ISBN 80-732-5059-4.

¹²⁵ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny: na cestě k dialogu*. Vyd. 1. Překlad Jiří Hoblík, Vladimír Liščák. Praha: Vyšehrad, 1999, 285 s. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-702-1294-2.

¹²⁶ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 52

„Křesťanští církevní otcové poukazovali už brzy na to, že vzývání mrtvých znamená porušení prvního přikázání. Pravý Bůh nestrpí vedle sebe žádné zdánlivé bohy, které by se slušelo vzývat.“¹²⁷

Modlitba za zemřelé byla tolerována, jen modlitba k zemřelým byla pokládána za teologicky neúnosnou. Nově bylo vyloženo i přinášení obětních darů: dary nebylo možno přinášet jako oběť zemřelým, pouze jako pokrmy darované mrtvým. Z křesťanského hlediska se tedy rozlišuje: uctívání předků možné je, kult předků už nikoli. Způsob uctívání předků v Číně byl příčinou velkého sporu o rity, který H. Küng hodnotí jako zcela zbytečný. Dokonce označuje rozhodnutí římské kongregace pro víru z r. 1704 o tom, že Číňané jsou modloslužebníci, noví Číňané ateisté (stejně jako sám Konfucius) a že čínské rity jsou křesťanům zakázány, za nejzávažnější chybné papežské rozhodnutí, které bylo korigováno až roku 1939.¹²⁸ Následuje Küngovo vyjádření k věštění:

„... stěží jde popírat autoritu věštců, kteří spojují věštecký talent s metodou, jsou obeznámeni s představami a formami určitého náboženství. Čím více je totiž věštění zapojeno do struktury konkrétního žitého náboženství, tím spíše je neseno svou spolehlivostí vůči věřícím. Naproti tomu sotva záleží na empirické zkušenosti s chybnými výklady. Čím více se naopak věštění v průběhu moderního vývoje profanizuje a čím více se stává profesionálním a ziskovým „uměním“, tím více se věstec dostává do závislosti na své „klientele“.“¹²⁹

Autor následně popisuje, co se praví o věštbách ve Starém a Novém zákonu, a poté předkládá domněnku, že dnešní konjunktura literatury o šamanismu a astrologii

„...je výrazem jakési postmoderní touhy po nové, poznatelné souvislosti člověka, vnějšího života a vnitřních sil, racionality a spirituality, vědy a mystéria, kosmického vědomí a autentického života.“¹³⁰

Přestože uvedené myšlenky Küng publikoval již v osmdesátých letech minulého století, jsou aktuální i v současnosti, protože se dá říci, že zájem populace o tyto metody neustává.

---

¹²⁷ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 53

¹²⁸ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 54

¹²⁹ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 59

¹³⁰ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 62

K lidovému náboženství založenému v archaické době nám autor sděluje, že již nelze ostře rozlit magii a náboženství, i když základní rozdíl zůstává, a to že magie si chce vynucovat, zatímco náboženstvím si vyprošuje.¹³¹

„Magické přžívá v náboženském a náboženské se zase může stát magickým: modlitba se může stát zařikávací formulí, náboženský symbol fetišem, oběť magickým rituálem. Magie a náboženství tak až dodnes existují současně vedle sebe a v sobě! Podobně jako náboženství samo se neodloučilo od vědy!“¹³²

Čínské lidové náboženství pochází již ze starověku a po celou dobu je výrazem kulturní identity lidu. Často je utilitaristické, modlitby se obracejí k bohu, bohům nebo svatým, od nichž se očekává nejvíce pochopení i výhod. Náboženství, které slouží k uspokojování přání, nese nebezpečí ošízení etiky, následně odlivu kriticky smýšlejících intelektuálů, pohrdání náboženstvím či dokonce jeho pronásledováním (Lenin, Stalin, Mao). Kūng zde tedy varuje před přebujelostí lidového náboženství, zároveň ale nevyklučuje respekt k němu.¹³³

5.1.2. Taoistický naturalismus: filozofie a náboženství

Než uvedu vybrané Kūngovy myšlenky, chci zmínit kapitolu Taoismus jako náboženství spásy Julie Ching , kde se v úvodu píše:

„Řecké slovo sóter znamená vlastně léčitele. Spása je pak vyléčení padlého člověka čili obnova člověka, který se nalézá ve špatném stavu, na tomto nebo onom světě – s pomocí spasitelů, v nezápadních náboženstvích též prostřednictvím vlastního úsilí.“¹³⁴

Podle autorky taoismus skutečně je, na rozdíl od konfucianismu, náboženstvím spásy. Vede věřící po cestě životem až k blažené věčnosti. Náboženský taoismus navíc dává do spojitosti lidskou slabost a nemoc s hříchy. Taoisté ve druhém století po Kristu sepisovali své hříchy proti svědomí i proti vyšší moci, aby dosáhli odpuštění. Věčný život pro ně neznamenal jen duchovní nesmrtelnost, protože v čínském myšlení je duch i hmota totéž, tedy pak doufali v přežití celého člověka – včetně těla. Využívali tři životních principů,

---

¹³¹ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 63

¹³² KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 63

¹³³ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 68–69

¹³⁴ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 150

a to dechu (čchi), životních esencí (ťing) a ducha (šen), jež působí jak v člověku, tak ve vesmíru. Pro jejich kultivaci sloužily techniky cirkulace dechu, sexuální praktiky (směs pohlavního styku a jógy) a meditační cvičení.¹³⁵

Pro křesťany je pak zajímavý zejména následující citát, který vlastně předjímá příchod spasitele a který vyznívá, jakoby se i náboženský taoismus k tomuto nějakým způsobem připravoval:

„Ústřední myšlenka spásy se objevuje především v textu Tchaj-pchig-ťing (Kniha nejvyššího míru). Text učí víře ve spasitele, „božského člověka“. Ten vlastní „nebeskou knihu“, která zvěstuje návrat k ideální vládě a očekává příchod prorokované doby všeobjímajícího míru.“¹³⁶

Ve své křesťanské odpovědi Küng konstatuje, že v taoismu nalezneme různé vrstvy, mnohé rozpory v náboženství samém i obdoby k vývoji křesťanství. První vrstvu tvoří prvky archaického náboženství, které se v taoismu zachovalo, těmito prvky jsou šamanismus, ctění předků, věštění, oběti a jiné rity. Druhou vrstvou je náboženská spiritualita, kterou nelze označit jako filozofii, protože Tao-te-ťing filozoficky neargumentuje, ale zaznamenává zkušenosti i závěry oslovující nejrůznější čtenáře. Proto Küng vidí jako problematické stavět proti sobě náboženský a filozofický taoismus.¹³⁷

Třetí vrstvou je taoistická mystika ve dvou hlavních formách. Jednou je šamanská a extatická mystika, jež praktikuje vizualizující meditace, druhou pak metodická a kvietistická mystika, která vznikla na základě děl Lao-c' a Čuang-c' a jejich komentátorů pod vlivem buddhismu s jeho zálibou v mentálních technikách. Postupuje se systematicky stupňovitě po mystické cestě duchovní a tělesné kultivace. Jako čtvrtá vrstva jsou tu prvky pozdějšího lidového náboženství: taoistická církev se ženatými kněžími (včetně mágů, geomantů a věštců) a s neženatými mnichy, dále svěcená voda, cirkaanuální svátky, pompézní kult, zpovědní a kající cvičení. Na vrcholu církve je „nebeský mistr“ jako zástupce nejvyššího, v nebi pak nesčetné božské a zdánlivě božské postavy a absolutní zbožštění zakladatele (nejvyšší pán Lao).¹³⁸

---

¹³⁵ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 151

¹³⁶ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 152

¹³⁷ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 162

¹³⁸ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 163

Nejdůležitější pro lid jsou však taoistické teorie a praktické rady směřující k získání a zesílení životní energie. Již od počátku je tedy i náboženstvím uzdravování. Uzdravování vychází z organické kosmologie a antropologie. Na Západě se nejvíce cení tradiční čínská medicíny a léčitelství, které lze i podle Kunga považovat za vedlejší produkt taoistického náboženství spásy a uzdravování. Dnes je pro nás nejdůležitější tzv. vnitřní alchymie – dechové techniky a meditace. O čínské medicíně pak Kung uvádí, že to medicíny oslovuje Západ nejen přirozenými diagnostickými a terapeutickými technikami, ale i alternativním, celostním a syntetickým přístupem. Znovu se tak uvažuje o souvislosti uzdravování a spásy v léčení s přihlédnutím k poznatkům psychologie, psychiatrie a psychoterapie. Krom myšlenek, které jsem zmínila již v kapitole o tradiční čínské medicíně, najdeme u Kunga i větu citovanou z 25. kapitoly Vnitřní knihy (Nej-ťing) připisované Žlutému císaři:

„Akupunkturu předcházejí léky, léky předchází správná výživa, správnou výživu ale předchází ošetřování ducha!“¹³⁹

Toto poučení lze chápat i tak, že jádro zdravotního problému spočívá prvotně v psychice člověka, a zde by měla začít i náprava, což zcela souhlasí s novým holistickým přístupem k léčení pacientů.

5.2. Hans Waldenfels

Hans Waldenfels je německý římskokatolický kněz, jezuita a fundamentální teolog. Jeho útlá kniha Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života¹⁴⁰ přináší popisy hlavních světových náboženství se zvláštním zřetelem k jejich nabídce smyslu života. Samotný taoismus v ní bohužel chybí, ale hovoří se tu o nabídce Asie, zejména buddhismu. Protože čínská modifikace buddhismu je jedním ze tří velkých náboženství Číny, a protože se mi zdá, že Waldenfelsovy myšlenky lze částečně vztáhnout i k taoismu, uvedu zde alespoň, co podle autora může Asie nabídnout Západu:

„1) výzvu, aby se znovu bral vážně kontemplativní život a věnoval se čas niternosti, usebrání a mlčení,

---

¹³⁹ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 167

¹⁴⁰ WALDENFELS, Hans. *Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života a světa*. 1. vyd. Překlad Karel Šprunk. Praha: Zvon, 1992, 63 s. ISBN 80-711-3062-1.

2) řadu cest a prostředků, které podporují meditaci a prohloubený život modlitby: odříkání, smysl pro symboličnost a skrytý smysl věcí, smysl pro význam tělesné skutečnosti, vnímání jiné skutečnosti ve zkušenosti imanence, ale i vnímání základní kosmické jednoty, zkušenost vnitřní svobody,

3) pozvání k dialogu mezi náboženstvími, který nespočívá v teoretických úvahách, ale ve výměně duchovních zkušeností,

4) pozvání adresované křesťanům, aby ve svém hlásání nepodceňovali podněty, metody a cesty jiných náboženství a z neznalosti nebo domýšlivosti nečinili nabídky v oblastech, ve kterých se sami musí nejprve učit, a

5) výzvu asijské spirituality v době, kterou mnozí současníci označují jako období pokřesťanské nebo dokonce ponáboženské.¹⁴¹

Domnívám se, že uvedené body lze jednoznačně použít i při přemítání o tom, co nabízí naší kultuře taoismus, který může obohatit život všech lidí.

5.3. Martin Palmer

M. Palmer je současný veřejně činný příslušník anglikánské církve. Vystudoval teologii a religionistiku na univerzitě v Cambridge. Na stanici BBC pravidelně přednáší o náboženských, etických a historických tématech. Ve své knize Taoismus upozorňuje na složitost a hloubku taoismu. Nově se objevující taoismus na Západě se někdy stává tak okleštěným a individualistickým, že ztrácí svůj pravý smysl. Přínos taoismu vidí Palmer v možnosti lépe pochopit své místo v přírodě ve světle krize životního prostředí. V mezilidských vztazích umožňuje taoismus chápat konflikt na principu jin a jang. Podobně princip nečinění může tvořit potřebnou protiváhu k modelu osobního úspěchu, který často upřednostňuje současná společnost. Zmiňuje i taoistická tělesná cvičení a čínskou medicínu.¹⁴² Obavy naopak projevuje před zjednodušujícím přístupem autorů New Age. Jejich znalost taoismu je omezená jen na četbu Tao-te-ťingu a často vytrhávají jednotlivé obrazy a myšlenky z kontextu, a následně si vybírají jen to, co jim vyhovuje. Pojmy taoismu jsou často interpretovány zkreslujícím či zavádějícím způsobem.¹⁴³

---

¹⁴¹ WALDENFELS, Hans. *Světová náboženství jako odpovědi*, str. 31

¹⁴² PALMER, Martin. *Taoismus*. Vyd. 1. Překlad Stanislava Vomáčková. V Praze: Ikar, 2002, 215 s. ISBN 80-249-0003-3, str. 202

¹⁴³ PALMER, Martin. *Taoismus*, str. 200

6. Zhodnocení vybraných taoistických principů z křesťanského hlediska

V této kapitole zhodnotím vybrané principy taoismu. Jednak jsou to principy potřebné k základní komparaci taoismu a křesťanství, a jednak ty, které mohou usnadnit přijetí tradiční čínské medicíny a cvičení tchaj-t'i křesťany.

Taoismus a jeho mnohvrstevnost lze jen velice obtížně vtěsnat do jakéhokoli popisu obvyklého v západní kultuře. Domnívám se, že západní myšlení samo o sobě je značnou překážkou na cestě k přiblížení se jeho podstatě. Tuto problematiku přibližuje Ivan O. Štampach:

„I v akademických kruzích se setkáme s trvajícím předsudky, s eurocentrickým postojem. Například indická nebo čínská filosofie není respektována jako filosofie, obvykle pouze na základě její neznalosti. [...] Není žádný jednoznačný soubor znaků, který by odlišoval náboženství Východu od náboženství Západu. [...] V poslední době je častěji diskutována oprávněnost výběru fakt sloužících pro popis jednotlivých směrů a oprávněnost jejich interpretace pomocí pojmů převzatých z důvěrně známých náboženství Západu...“¹⁴⁴

I když tento problém také poměrně silně pociťuji, pokusím se přesto poukázat zde na některé zásadní otázky, najít analogie s křesťanstvím, pokud to bude možné, a pojmenovat jednoznačné odlišnosti.

První otázkou je sám pojem náboženství, protože někteří autoři hovoří o taoismu pouze jako o filozofii, případně tyto dva pojmy oddělují či staví proti sobě. Hans Küng k tomu uvádí, že:

„... tao je a zůstává náboženským pojmem. A Tao-te-t'ing, „kanonická kniha o tao a te“, nejpřekládanější dílo literatury Dálného východu, díky němuž došlo ke sjednocení různých taoistických proudů, je právě vším možným, jen ne filozofickým traktátem.“¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010, 261 s. ISBN 978-807-4290-602, str. 168

¹⁴⁵ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 162

U taoismu tedy nelze od sebe jednoznačně oddělit filozofii a náboženství, spíše lze konstatovat, že se v něm tyto pojmy prolínají. Najdeme v něm mystiku, magii i spiritualitu, mudrosloví i starověkou moudrost, která však má i pro dnešek aktuální naléhavost.

Podobný problém nastává i u pojmů monoteismus a polyteismus. Ačkoli je v historicky pozdějším náboženském taoismu celý panteon božstev uctívaných v chrámech, včetně zbožštělé postavy „nanebevzatého Starého mistra“, za nimi či před nimi je již od počátku věků jediný zdroj, prapříčina, jednota Tao, v níž jsou všechny protiklady spojeny. Doc. Jaroslav Vokoun z Jihočeské univerzity ve své přednášce Čínská náboženství, která je volně dostupná na internetu, o taoismu uvádí:

„Na počátku historické doby najdeme jakési rudimentární náboženství, které lze interpretovat monoteisticky i polyteisticky.“¹⁴⁶

Ovšem protože se termín teismus má užívat pro osobního Boha, je otázkou, do jaké míry je u taoismu vhodný. I zde se tedy taoismus vzpírá běžným západním kategoriím.

Protože se taoismus vyskytuje v tolika podobách, které si leckdy i vzájemně odporují, uvedu v této části pouze hlavní teologické rysy knihy Tao-te-t'ing. Je to ostatně nejvydávanější dílo čínské literatury, které je společné nejen všem druhům taoismu, ale které uznávají a z něhož čerpají i konfuciáni. Než tak učiním, připomenu ještě základní okruhy, do nichž lze taoismus roztrdit: Na Západě je nejznámější taoismus filozofický. V Číně a zejména na Taiwanu zažívá rozkvět taoismus náboženský neboli obřadní. Evropan by byl udiven barvitostí i zbožností mnohadenních slavností ku příležitosti oslavy božstva, pohřbu, posílání proseb nebo pokání. Náboženský taoismus má velké množství sekt, z nichž je nejvýznamnější Cesta Nebeských mistrů, kde se žáci po iniciaci učí rituálům, obřadům a liturgii, po dokončení je žák vysvěcen na kněžství. Zvláštní místo má taoismus vnitřní alchymie, kde v některých sektách je součástí cesty i obřad, a to jako metoda kultivace vnitřní energie. Součástí kultivace tak může být padání na tvář, úklony, pokleky a vztyky, struktura kroků či recitace. A další oblast tvoří taoismus lidový

---

¹⁴⁶ VOKOUN, Jaroslav. *Čínská náboženství: Přednáška VI.* [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kfi/modules/low/kurz_text.php?id_kap=6&kod_kurzu=kfi_518

s množstvím pověr, věštěním a amulety, který opět skýtá množství podnětů ke studiu, ale na Západě se mu věnují převážně jen čínské komunity.

Pro tuto kapitolu využívám různé české překlady knihy Tao-te-t'ing. Každý překlad je však významně ovlivněn osobou překladatele. Tento nedostatek se snažím kompenzovat porovnáním s překladem Davida Sehnala, který je filologicky nejpřesnější.

Tao samo je popisováno jako neuchopitelné, nevyslovitelné, nepopsatelné, nepojmenovatelné, nezřetelné, nepatrné a přece všudypřítomné, jako zdroj a nejhlubší příčina všech věcí. Zde by snad bylo možno nalézt analogii s křesťanským popisem Boha. Hlavní odlišnost je ve vztahu člověka k vyšší skutečnosti. Zatímco křesťanský Bůh se člověku zjevuje, oslovuje jej, komunikuje s ním, miluje ho a obdarovává, tedy se jedná o nanejvýš osobní a intimní vztah, Tao je zcela neosobní princip, jakýsi univerzální zákon, platný bez výjimky vždy a všude. Nelze hovořit s ním a je vcelku zbytečné hovořit i o něm, protože nic, co by bylo řečeno, nemohlo by Tao postihnout. Přesto v jeho popisech spatřuji významnou analogii s křesťanskou negativní teologií.

Taoismus se neřadí mezi velká zjevená náboženství, spíše má blízko k náboženstvím přírodním. Jeho počátek není možné dle dostupné literatury přesněji stanovit. I doba vzniku posvátné knihy Tao-te-t'ing je stále předmětem sinologických výzkumů. Nicméně velké množství taoistických sekt dává svůj počátek do souvislosti s určitým typem zjevení, a to se zjevením některého taoistického božstva či nanebevzatého mistra. Například je možno v literatuře najít údaj o roku 142 n. l., kdy se Čang Tao-lingovi „zjevil“ Tao zosobňující Lao-c', a máme zde počátek obřadního taoismu, kdy Čang Tao-ling založil první organizovanou taoistickou školu a stal se prvním Nebeským mistrem¹⁴⁷. Legendární Starý mistr Lao-c', zmiňovaný jako zakladatel taoistické filozofie, snad žil někdy v šestém století př. n. l., což je veliký časový odstup a nelze nijak doložit přímou návaznost. Takový způsob zjevení je opět jen obtížně srovnatelný s křesťanským Zjevením. V taoismu šlo většinou o zvláštní vizi či zážitek v průběhu meditace, zatímco *„křesťanské zjevení aspiruje na neskromný nárok být univerzálním a definitivním slovem Božím k člověku.“*¹⁴⁸

---

¹⁴⁷ KHON, Livia. *Daoism and Chinese Culture*. 3rd edition. St. Petersburg, U.S.A.: Three Pines Press, 2012, 229 str., str. 70

¹⁴⁸ BOUMA, David. *Zjevení, víra, církev: teologické skici k úvodu do křesťanství*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2013, 81 s. ISBN 978-808-7853-085, str. 17

Tao-te-ťing je možno připodobnit k sapienciální literatuře, jeho krátké básně lze vnímat i jako aforismy. Vedle poetického popisu čínské kosmologie najdeme návody, jak žít v souladu s Tao.

„Tao, které lze postihnout slovy, není věčné a neměnné tao; jméno, které lze pojmenovat, není věčné a neměnné jméno. Bezejmenné je prapočátkem nebe a země. Pojmenované je matkou všeho stvoření. Proto ten, kdo zůstává bez žádosti, proniká k jádru této tajemnosti; kdo je naplněn žádostmi, postihuje jen vnější tvářnost věcí. To obojí – ač má rozličná jména - vyvěrá ze stejného prapůvodu. Stejnost – toť hlubina záhadnosti. Záhada všech záhad, brána veškeré tajemnosti.“¹⁴⁹

Již první kapitola nás staví před tajemství existence, před transcendentní skutečnost, k níž se lze přiblížit pouze tehdy, je-li člověk vnitřně zcela klidný, ale přesto ji nelze poznat. V překladu V. Cílka je užitá formulace „*tajemství hlubší než hlubina sama*“¹⁵⁰, což ještě více zdůrazňuje neproniknutelnost zdroje, z něž vychází nepojmenovatelné i pojmenované. Ač tento zdroj člověk poznat nemůže, může se mu přiblížit, žije-li podle zásad taoismu. Zřejmě nejdůležitější zásadou je kultivace sebe sama na všech úrovních, jejímž motivem mohou být překvapivě obě motta z Apollónova chrámu v Delfách, kde první zní „Ničeho přiliš“ a druhé „Poznej sebe sama“. Tuto myšlenku o poznávání smyslu lidské existence, která je společná bez rozdílů všem lidem, ostatně přináší také sv. Jan Pavel II v úvodu své encykliky *Fides et ratio*, kde je i kniha Lao-c' zmíněna mezi zásadními posvátnými spisy světa.

Projdeme-li celý Tao-te-ťing, pak krom tajemné kosmologie objevíme důrazné nabádání ke skromnosti, zdrženlivosti, pokoře, soucítění, laskavosti, odpouštění a mírnosti, bez nichž není možno dojít opravdové moudrosti ani se přiblížit k Tao. Pro ilustraci zde uvádím verše o odpuštění:

„ Mezi lidmi jsou však i nedobří; je snad možné jen tak je odvrhnout? [...] Proč se vlastně v dávných dobách těšilo Tao takové úctě? Hledající jej nalezne, kdo chyboval, nalezne v něm usmíření? Proto mu náleží nejvyšší úcta pod Nebesy.“¹⁵¹

---

¹⁴⁹ LAOZI, překlad Berta KREBSOVÁ. *Tao te ťing: o tao a ctnosti* str. 29

¹⁵⁰ LAOZI. *Tao te ťing: o tajemství hlubším než hlubina sama*. Překlad Václav Cílek, str. 11

¹⁵¹ WANG, Zhen a LAOZI. *Tao míru: poučení ze starověké Číny*. Překlad Ralph D Sawyer, Mei-chün Sawyer, str. 198

V podstatě tu nelze najít nic, co by bylo v rozporu s křesťanskými ctnostmi. Ve výše zmíněné přednášce Jaroslav Vokoun uvádí, že prof. Heller (zde jde o významného českého religionistu, biblistu a protestantského teologa prof. ThDr. Jana Hellera, který působil na ETF i KTF UK) považoval taoismus za nejlepší z mimokřesťanských náboženství¹⁵². Na první pohled by se to mohlo zdát poněkud odvážným soudem, s ohledem na velká náboženství jako jsou judaismus a islám, ale vnímavý čtenář najde v Tao-te-ťingu větší část toho, co obsahuje křesťanské Desatero: Jednota prapočátku, kterou je nemožné popsat či vyslovit, život v souladu s řádem Tao, který má být prost žádostivosti a nestřídmosti. Protimluv je možno objevit jen u příkázání 4 a kapitoly 18, který je ovšem jen zdánlivý: „...*Když se šestero příbuzenských vztahů dostalo do nesouladu, objevily se /pojmy/ synovská oddanost a rodičovská laskavost...*“¹⁵³ Lao-c' tu ovšem nebrojí proti lásce dětí k rodičům, ale proti konfuciánskému uspořádání společnosti, kde mezilidské vztahy mohou být jen formální, zato striktně dané. Kde vládne harmonie, jsou harmonické i vztahy a není nutno nic nařizovat ani do ničeho zasahovat, tedy není nutno o těchto vztazích ani hovořit, protože jsou jaksi samozřejmé.

V kontextu určité podobnosti obsahů Tao-te-ťingu s křesťanskými principy bych ráda ještě jednou připomněla zmínku Julie Ching o knize Tchaj-ping-ťing a víře ve spasitele¹⁵⁴, citované v bodu 5.1.2. Tato zmínka by mohla být i náznakem, že i taoismus nějakým způsobem očekával příchod mesiáše. Ovšem bez podrobného prostudování problematiky není možno dělat závěry a nikde jinde jsem podobné náznaky nezaznamenala.

Taoismus v sobě pravděpodobně zahrnuje více starověkých náboženských a filozofických tradic, včetně šamanismu a přírodních náboženství. Společným znakem zůstává neosobní princip. Ve srovnání s křesťanstvím tu chybí vztahovost, člověk se nepodílí na Božím životě, je jaksi ponechán sám sobě. Nemodlí se k Tao, není volán k víře. Přesto Tao uctívá a není bez naděje na spásu a na cosi, co lze přirovnat ke křesťanskému „životu věčnému“, a dostává řadu praktických návodů, jak co nejlépe projít pomíjivým životem a dosáhnout blažené věčnosti. Jakkoli je konečný cíl – návrat k Tao

---

¹⁵² VOKOUN, Jaroslav. *Čínská náboženství: Přednáška VI.* [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z:

http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kfi/modules/low/kurz_text.php?id_kap=6&kod_kurzu=kfi_518

¹⁵³ SEHNAL, David a LAOZI. *Knihy Laozi: překlad s filologickým komentářem*, str. 139

¹⁵⁴ KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny*, str. 156

– snad podobný křesťanskému věčnému životu u Boha, cesta se diametrálně odlišuje. Taoismus nezná Boží plán a Boží milost v našem slova smyslu. Postrádá osobu Ježíše Krista, který umožňuje člověku vstoupit na cestu k dovršení lidské existence, ke společenství s Bohem. Spása taoistů je odpovědností člověka, milost nebes záleží i na kvalitách člověka, jak lze usoudit z kap. 67:

„Vždyť pokud jde o laskavost, kdo pomoci ní válčí, pak zvítězí, kde se pomoci ní brání, /jeho obrana/ je pevná; Nebesa ho zachrání a díky /jeho/ laskavosti ho budou střežit.“¹⁵⁵

Tolik v překladu Davida Sehnala, v Tao míru je formulace napovídající spíše opačný postup, milost z iniciativy Nebes, kde je též úryvek formulován takto:

„Soucítění vede vítězný boj a staví neproniknutelnou obranu. Koho Nebesa chtějí vést k záchraně, tomu darují schopnost soucítění jako ochranný štít.“¹⁵⁶

Uvedené úryvky dokládají problém s různými překlady, kdy můžeme najít zcela odlišná pojetí toho kterého verše. Proto není snadné činit jednoznačné teologické závěry.

Člověk se tedy rozhodne pro svou cestu a taoismus jej vybaví potřebnými prostředky. Vedle praktických návodů, jak jíst, pít, dýchat, umývat se, cvičit tělo, meditovat, klanět se, existují i etická doporučení, která rozhodně stojí za pozornost.

Obecně je v taoismu nejdůležitější naučit se neposuzovat věci a jevy, nezaujímat k proměnlivému světu vyhraněné postoje, protože jedinec není schopen prohlédnout realitu. Člověk by měl splynout s vesmírným či přírodním řádem, snažit se o harmonii na všech úrovních, žít s nadhledem, být v klidu. Menší důraz je kladen na konání dobrých skutků, důležitější je být v harmonii s lidmi, věcmi, přírodou a v neposlední řadě být v harmonii sám se sebou. Veškerá rozhodnutí je potřeba činit s ohledem na Tao, tak aby důsledky těchto rozhodnutí co nejméně narušovaly vesmírný řád a přirozenou harmonii. Taoista neinicuje skutky, koná je pouze tehdy, přimějí-li ho k tomu okolnosti, protože iniciace skutků může mít na vesmírný řád destruktivní účinky. V praxi jsou však taoistická etická doporučení podobná, jako u většiny jiných náboženství. Zapovídá se lež,

---

¹⁵⁵ SEHNAL, David a LAOZI. *Kniha Laozi: překlad s filologickým komentářem*, str. 289

¹⁵⁶ WANG, Zhen a LAOZI. *Tao míru: poučení ze starověké Číny = Lun bing yao yi Dao de jing*. Překlad Ralph D Sawyer, Mei-chün Sawyer, str. 209

krádež, zabíjení, promiskuita, doporučuje se lidumilnost, nezištnost, pomoc bližnímu, soucit, laskavost. Zvláštní důraz je na kultivaci sebe sama na všech úrovních. Kultivace sebe sama vede ke kultivaci okolí, tedy práce na sobě je předřazena konání skutků pro druhé, přesto je nijak nevylučuje. Zde mají někdy lidé ze Západu pod vlivem křesťanských tradic dojem, že předřadit sebe před ostatní je sobecké, tedy nesprávné. Záleží ovšem jen na úhlu pohledu. Dnešní doporučení západních psychologů se blíží spíše pojetí taoistů, když upozorňují, že pouze spokojená matka může vychovat spokojené děti, a že přístup „vše pro děti a sebe až na poslední místo“ vede v důsledku k velkým problémům. Taoistickým ideálem je dosáhnout seberealizace nesobecky, ve prospěch druhých lidí – ovšem začít se musí vždy u sebe.

Zde bych ještě ráda upozornila na postavení ženy v taoistickém prostředí. Taoismus je v podstatě genderově neutrální. Stejně, jako jsou neoddělitelné principy jin a jang, jeden nemůže existovat bez druhého, doplňují se a ani jeden není nadřazen druhému, je tomu tak i u mužského a ženského pohlaví. Muži a ženy jsou si rovni, vždy existovali kněží i kněžky, v taoistickém panteonu najdeme i božstva ženská, v některých místech dokonce Tao-te-ťing hovoří o Tao jako o matce všech věcí, případně jako o matce stvoření. Zde ovšem není míněn ženský princip, protože v Tao jsou všechny protiklady sloučeny, ale matka jako zdroj, původce, příčina.

Vnímání problematiky pohlaví však vždy záleží na jednotlivém čtenáři. Například H. Küng má v pojednání o jin a jangu větu: „*A oba k pohlaví se vztahující principy jin a jang, kde ostatně žena nevyhnutelně pochodí hůře jako to, co je pasivní a temné, tao samo nestrukturují.*“¹⁵⁷ Lao-c' si však ženského principu velmi považoval, protože v Tao-te-ťingu najdeme hned několik částí zmiňujících, vodu, která náleží k ženskému principu jin, a je charakterizována například takto: „*...dokonale prospívá nesčetným tvorům, aniž by s nimi soupeřila...*“ (kap. 8).¹⁵⁸ Podrobněji je voda popsána v úryvku z kap. 78:

„V podnebesí není nic měkčího a slabšího než voda, ale když se pustí do něčeho pevného a tuhého, nic ji nemůže přemoci, protože ona nemá důvod považovat to za

---

¹⁵⁷ KÜNG, Hans a Julia CHING. Křesťanství a náboženství Číny: na cestě k dialogu., str. 178

¹⁵⁸ WANG, Zhen a LAOZI,. Tao míru: poučení ze starověké Číny, str. 87

snadné. Že slabé vítězí nad silným, měkké vítězí nad tvrdým, v podnebesí každý chápe, a nikdo není schopen /tak/ jednat...“¹⁵⁹

Probírání se taoistickými spisy je užitečné z hlediska pochopení východního myšlení, pro praktický život západního člověka však nemá valný význam. Čemu by ovšem dnešní člověk pozornost věnovat měl, to je taoistické vnímání těla, potažmo harmonie a zdraví jednotlivce. Různé prvky taoistických přístupů ke kultivaci těla jsou v západní kultuře přítomny již od minulého století a lze konstatovat, že jejich význam má stoupající tendenci. Nejedná se tu o taoismus jako takový, ale o jednotlivé principy obvykle uzpůsobené modernímu západnímu stylu života.

Nejhůře pochopitelná a přijímaná je sama energie „*čchi*“, s níž mají problém zejména někteří křesťané, a o níž bylo podrobněji pojednáno v bodu 4.1.1. Pro běžného západního člověka není dost dobře rozumově uchopitelná, což u lidí východních budí údiv či úsměv. V publikaci dipl. fyzioterapeuta Jana Pletánka, který se již desítky let věnuje cvičení, masáží a chiropraxi nacházíme příměr, který pomáhá myšlenkově uchopit, jak Východ vnímá energii – jako zcela přirozenou součást světa:

„Pro lepší pochopení lze použít přirovnání k vodě. Voda může být ve formě páry, kapaliny nebo ledu. Stejně tak i vědomí, nebo chcete-li mysl, se projevuje jako myšlenka, energie nebo hmota. A když se pak podíváte na termální lázně v zimě, kde se páří z vody a kolem je sníh a led, dostanete krásný příměr k tomuto světu a našemu tělu, kde se toto všechno úžasným způsobem prolíná, vytváří a podporuje jedno druhé, aniž by se to jakkoli vzájemně vylučovalo. Základ je stejný. Jen projev a forma jsou odlišné. Samozřejmě, že můžete tvrdit, že voda existuje jen jako led. Ale to se asi budete, až dorazí jaro, pěkně divit.“¹⁶⁰

V křesťanství se v dějinách přístup k tělu měnil, od naprostého odmítání všeho tělesného až ke vnímání těla jako chrámu ducha. Z taoistického hlediska není mezi duchem a tělem rozdíl, vše je propojeno. Proudění „*čchi*“ má vliv nejen na tělesnou kondici, ale i na kondici psychickou, tedy nerovnováha v těle má svůj obraz v nerovnováze duševní (což platí i naopak, duševní nerovnováha se časem projeví jako

---

¹⁵⁹ SEHNAL, David a LAOZI. *Kniha Laozi*, str. 345

¹⁶⁰ PLETÁNEK, Jan. *Povídání o shiatsu, zdraví a skutečnosti*. Pardubice: MAXX Creative communication s. r. o., 2004. ISBN 80-903496-0-9, str. 19

tělesný problém) a to vše podrobně popisuje tradiční čínská medicína. Tento dříve spíše vysmívaný přístup v posledních desetiletích již proniká do některých odvětví medicíny i na Západě, přestože ještě není uznáván oficiálně. Například čeští fyzioterapeuti při některých druzích rehabilitací využívají stimulaci akupunkturních bodů, aniž by s pacientem konzultovali, zda mu to nějak nevádí.

Největší inspirací taoismu pro Západ je tedy práce na harmonizaci funkcí těla, což vede nejen k větší psychické spokojenosti jedince, ale hlavně k prevenci civilizačních chorob. Stravování, cvičení, užívání bylin a je-li třeba, pak i návštěva čínského lékaře, to vše není ohrožením západní civilizace, ale může to být významnou pomocí v životě.

Co ale odpovědět těm, kdo na křesťanských webech dramaticky varují před pohanským modlářstvím a nedoporučují křesťanům využívat čínskou medicínu, masáže či trénovat bojová umění? Domnívám se, že křesťané využívají celou řadu věcí, metod a různých objevů, které mají svůj původ mimo křesťanství. Jen z Číny dorazily do Evropy kompas, střílný prach, rakety, ohňostroj, metalurgické postupy, papír (i toaletní), tuš, některé léky, léčebné diety, bankovky, čaj, rýže, sója, tofu, hedvábí, porcelán a mnoho dalších. Všechny tyto i další čínské objevy jsme v průběhu dějin převzali a dále je rozvíjíme, a nikdo neřeší, zda u zrodu věci nestál nějaký taoista. Běžný čínský lékař či masér neprochází žádným zasvěcováním, pouze využívá přirozené energetické dráhy, které fungují stejně u Asiátů jako u ostatních lidí. Současně je třeba uvést, že ani jeden z teologů, kteří se zabývali taoismem a jsou zmíněni v této práci, čínskou medicínu a cvičení nezatracoval. Sice je nikdo také nikterak nepropagoval, ale přesto všichni upozornili na to, že medicína i cvičení se hojně využívají a že fungují.

Domnívám se, že jako u mnoha dalších záležitostí je klíčový osobní přístup. Cítím-li strach a pochybnosti, asi budu mít z té které věci mnohem menší prospěch, budu-li mít vůbec jaký, než přistoupím-li k té věci s otevřenou myslí a beze strachu. Jsem hluboce přesvědčena, že pokud křesťan poprosí o uzdravení Krista, následně využije nabídku tradiční čínské medicíny ve kterékoli z jejích forem, a za případné zlepšení svého stavu poděkuje nejen lékaři či terapeutovi, ale především zase Kristu, nemůže se dostat do rozporu se svou vírou ani se svým svědomím. Neapeluji tedy na víru v taoismus jako celek, ale spíše na důvěru k těmto fungujícím, lety prověřeným postupům. Věřím-li, že mě životem vede Ježíš, jistě mě neopustí kvůli návštěvě masáže harmonizující energetické dráhy těla či čemukoli podobnému.

Taoismus není možno jednoduše přiřadit k ezoterice či magii, před nimiž by měl být křesťan právem obezřetný. I když samozřejmě existuje i taoismus věštecký a magický, čínská medicína pochází z doby dalece před rozvinutím těchto druhů taoismu, a její principy se za celá tisíciletí nezměnily. Dnešní doba zdůrazňující ekologická hlediska by nejvíce ocenila zřejmě diagnostiku a léčebné postupy bez drahých přístrojů, léky bez vedlejších účinků a vysoce účinné metody prevence, které umožňují onemocněním předcházet. Proto věřím tomu, že kdyby se podařilo současné křesťanské vnímání čínské medicíny a cvičení poněkud posunout k větší otevřenosti, mohlo by mít více lidí užitek z tohoto východního pokladu.

7. Závěr

Cílem práce bylo představit ty oblasti západní kultury, v nichž jsou zřetelné vlivy taoismu, a nalézt, jaké přínosy a rizika má taoismus pro západního člověka. K naplnění cíle byla použita metoda analýzy vlivu taoismu v dílčích oblastech, tedy ve vědě, kultuře a celkově v současném životním stylu. V celé práci jsem se soustředila na převládající křesťanský náhled na dílčí taoistické jevy, zejména na tradiční čínskou medicínu a cvičení tchaj-t'i. Pro správné porozumění bylo třeba podrobně se zabývat podstatou taoismu a jeho základními principy, jako i historií a vývojem různých forem taoismu.

Tématem první kapitoly práce byl taoismus, jeho podstata, obecné principy. Při studiu vývoje taoismu vynikly jeho hlavní proudy, tedy taoismus magický, věštecký, obřadní, vnitřně alchymistický a taoismus jednání a karmy. V evropské kultuře je možno identifikovat pouze taoismus vnitřně alchymistický a taoistickou filozofii. Taoismus byl od počátku úzce spjat s konfucianismem, od nějž se odlišuje zejména principem wu-wej a přirozeným splynutím s řádem přírody. Zároveň byly představeny dva zásadní taoistické spisy. Starším z nich je Kniha proměn I-ťing, po staletí využívaná jako kniha věštecká. Dostalo se jí mnoho různých verzí překladu, nejznámější je překlad Richarda Wilhelma, k němuž napsal předmluvu psychoanalytik Carl Gustav Jung. Základním spisem je Tao-te-ťing, Kanonická kniha o Tao a ctnosti, která byla rovněž překládána i převáděna do mnoha jazyků. V češtině a slovenštině najdeme téměř dvě desítky různých verzí.

V 17. století se do Evropy dostaly pouze konfuciánské spisy díky usilovné práci jezuitských misionářů, následně došlo i na taoistické knihy, aniž by byl kladen zvláštní důraz na taoismus. Ve druhé kapitole jsou představeni evropští filozofové, kteří se zabývali čínskou filozofií a snažili se jí přiblížit. Specifickou úlohu v šíření orientálních spirituálních nauk sehrála i Teosofická společnost, kterou v roce 1875 založila Madame Blavatská. Počátkem 20. století se o proniknutí východních nauk nejen do kultury, ale i do vědy, zasloužil C. G. Jung, který ve své době dostal poněkud nespravedlivou nálepku nekritického propagátora východních nauk. On sám se za něj nepovažoval, naopak před nekritickým přijímáním Východu varoval. Připustil však, že východní spiritualita mu pomohla formulovat jeho teorii kolektivního nevědomí. Jung také opatřil předmluvou a komentářem Čínskou knihu života Tajemství zlatého květu, a to opět ve Wilhelmově překladu.

Třetí kapitola nachází vlivy taoismu v mnoha oblastech moderní kultury, včetně literatury. Dnes jsou díla básníků a spisovatelů beatnické generace jednou z maturitních otázek, ve své době však beatnici budili pozornost svým životním stylem a odporem ke konzumní společnosti. Inspirovali se východními naukami, vedle zen-buddhismu zejména taoismem. Byli následováni hnutím hippies, obě tato hnutí mají kořeny ve Spojených státech.

Vedle již zmíněné transpersonální psychologie se taoismus dotkl i zcela odlišné vědy, již je fyzika. F. Capra ve své knize Tao fyziky porovnává ve své době nejmodernější kvantověrelativistické teorie subatomárních fyziků s východní mystikou. Po stopách Tao fyziky jde následně i Tao přírody (autor R. Sheldrake) a Tao biologie (autor Z. Neubauer), a nové paradigma se tak šíří do další vědy.

Zmíněno je dále čínské umění feng shui, které je ve své původní podobě poměrně složitou naukou vycházející z čínské kosmologie a astrologie. V současné době je na Západě opět zjednodušeno, v médiích je mnoho pořadů a článků týkajících se architektury a bytového designu, které radí, jak mít harmonický domov podle tohoto čínského umění.

Samostatným jevem je módní a velmi rozšířený alternativní životní styl, v němž jsou patrné četné vlivy taoismu. Vedle cvičení je to i stravování, užívání potravinových doplňků a bylin. Nabízejí se různé terapie slibující duchovní růst a nové psychologické metody usnadňující život v postmoderní společnosti. Rizika tu spatřuji ve vytrhávání jednotlivých aspektů z konceptu celé taoistické nauky za účelem nalezení zkratky postupu jedince na úrovni tělesné i duchovní. Výsledky takových zkratk mohou život lidí výrazně zkomplikovat, a vlastně i odporují přirozenému řádu věcí, jehož zachovávání je prvotním cílem taoismu. Před takovými praktikami právem varuje i křesťanská obec.

V současné západní společnosti jsou taoistické vlivy nejvíce patrné v tradiční čínské medicíně a v různých formách asijských zdravotních i bojových cvičení. Obrací se k nim vzrůstající počet lidí, aby se snáze vyrovnali s nároky postmoderní společnosti. Rozdíly ve východním a západním přístupu k člověku a jeho zdraví jsou natolik odlišné, že bylo potřeba tradiční čínskou medicínu představit podrobně, což činím v kapitole 4. Jednou ze základních teorií je učení o životní energii čchi, což u křesťanů často vzbuzuje nedůvěru či obavy. Čínský lékař diagnostikuje plnost a prázdnotu energetických bodů na těle člověka a ovlivněním toku energie v těle upravuje zdravotní stav člověka. Nejznámějším způsobem ovlivnění toku energie je akupunktura, ale patří sem i léčebné masáže,

stravování, fytotherapie, dýchání a meditace. Samotná akupunktura se využívá v západní medicíně s úspěchem již od poloviny minulého století, zatímco celá čínská medicína byla paradoxně přijímána s rozpaky. V současnosti se situace mění, západní země čínskou medicínu více či méně přijímají. Křesťané se obvykle obávají manipulace s tělesnou energií s odkazem na pohanský původ taoismu. Tento postoj vnímám jako zjednodušený. Kapitola o čínské medicíně vysvětluje přirozený původ životní energie čchi, zdůrazňuje dlouhodobou efektivitu čínských medicínských postupů zejména na poli prevence a ve zlepšování chronických stavů způsobených civilizačními chorobami. V tomto světle se naopak západní životní styl zdá být „proti přírodě“ a civilizační choroby jsou jeho smutným důsledkem. Bylo by nepraktické vzdávat se možnosti zlepšení zdraví přirozenou cestou po vzoru tradiční čínské medicíny pouze kvůli předsudkům. V závěrečné kapitole jsem k tomuto problému přinesla, domnívám se, dostatek argumentů.

Čistě taoistické cvičení, které rovněž ovlivňuje proudění energie v těle člověka, aby se jeho fyzický i psychický stav zlepšoval, je tchaj-t'i. Toto taoistické cvičení vychází z taoismu vnitřní alchymie, jehož cílem byla kultivace těla i ducha člověka. V současnosti doznalo velkých změn s ohledem na potřeby a možnosti západního člověka. Prospěšnost cvičení je doložena vědeckými studiemi vlivu cvičení na zdravotní stav. I zde je většinový křesťanský názor odmítavý, a to ze stejných důvodů, jako je tomu u tradiční čínské medicíny.

Pátá kapitola přinesla hlediska těch křesťanských teologů, u nichž se mi je podařilo nalézt. Nejenže těchto autorů není mnoho, ale taoismus sám je natolik různorodý, že jednoznačné stanovisko nelze zaujmout. Stojí za připomínku, že například H. Küng tradiční čínskou medicínu nikterak výrazně nepropaguje, přesto o ní píše s uznáním a oceňuje jejich možnosti. M. Palmer pouze konstatuje, že je využívána stejně jako cvičení tchaj-t'i. Jeho postoj k této oblasti zůstává neutrální, ale varování před nimi jeho kniha o taoismu neobsahuje.

Poslední kapitola hledá analogie mezi křesťanstvím a taoismem. Přestože jsem jich našla poměrně dost, stále pocítuji problém v rozdílnosti západního a východního vnímání života a světa, a nedomnívám se, že s nástroji, kterými mě vybavila příslušnost k naší kultuře, se takového úkolu mohu zhostit dokonale. Další překážkou je již zmíněná mnohvrstevnost taoismu, která si vyžaduje ke komparaci zvolit pouze vybranou oblast

taoismu, protože taoismus ve svém celku zahrnuje i zcela protichůdné možnosti. Tak bylo třeba nebrat v úvahu taoismus magický, věštecký, lidový ani obřadní, protože u nich bychom hledali analogie s křesťanstvím obtížněji. Ke srovnání jsem využila pouze poselství kanonické knihy Tao-te-t'ing, jejíž výpověď může být křesťanům nejbližší a zároveň je to kniha společná všem vrstvám taoismu. V závěru kapitoly shromažďuji argumenty podporující využívání tradiční čínské medicíny, případně cvičení tchaj-t'i, i křesťany.

Cíl diplomové práce se naplnil v tom, že práce postihuje vlivy taoismu v západní kultuře. Křesťanská perspektiva byla naznačena jednak podle křesťanských webů doporučujících jedincům, jak žít v souladu se svou vírou, a jednak předloženými názory křesťanských teologů, přestože se s výjimkou Hanse Kunga k tématu nevyjadřují podrobně. K teologickým pohledům na taoismus lze počítat i vyjádření odborníků, kteří se zabývají problematikou New Age, protože i mezi nimi je větší podíl těch, kteří jsou religionisty i teology zároveň. Taoismus sám o sobě ale zatím nebyl v ohnisku zájmu těchto odborníků, spíše tu byl zmiňován jen jako součást východních spiritualit. Ne zcela vlídné přijímání taoistických projevů křesťanskou obcí tedy může být způsobeno nejen tím, že je taoismus v jejich očích často redukován jen na taoismus věštecký či magický, ale i tím, že jindy je zase zahrnut do pojmu východní spiritualita a není dále odlišen. Oba tyto pohledy jsou zavádějící a nemohou poskytnout představu o skutečném obsahu taoismu samého či jeho dílčích částí. A při obou těchto pohledech na taoismus, ať už jde o ten redukovatelný či o onen příliš široký, nelze odpovědně zvážit, jak přistupovat k čínské medicíně s ohledem na křesťanskou víru a praxi. Práce tedy přinesla komplexnější pohled na přítomnost a oprávněnost využívání tradiční čínské medicíny a cvičení.

Jak ve své době varoval už C. G. Jung, myšlenky a principy taoismu nemohou být západním člověkem přímo a absolutně přejaty a přijaty. Rozdílnost kultur, tradic a způsobů myšlení to jednoduše neumožňuje. Kultura se ale mohou od sebe vzájemně učit, inspirovat se, obousměrně rozvíjet respekt a pochopení. Proto je možné také z křesťanské perspektivy hodnotit pronikání taoismu na západ pozitivně, přijmout léty prověřené postupy a celkový přínos čínské medicíny i cvičení tchaj-t'i, a zároveň si zachovat obezřetnost a odstup, zejména pokud jde o amulety, věštění a jiné projevy dalších vrstev taoismu.

Seznam použité literatury

ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: základy teorie*. Svazek I. 2. vyd. Hradec Králové: Svítání, c1995. ISBN 80-86198-18-9.

ANDO, Vladimír. *Klasická čínská medicína: základy teorie*. Svazek II.: Čchi, krev a tělní tekutiny, síť drah čchi. 2. vyd. Hradec Králové: Svítání, c1995. ISBN 80-86198-18-9.

BOUMA, David. *Zjevení, víra, církev: teologické skici k úvodu do křesťanství*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2013, 81 s. ISBN 978-808-7853-085.

CAPRA, Fritjof. *Tao fyziky I: paralely mezi moderní fyzikou a východní mystikou*. Praha: DharmaGaia, 2003, 353 s. ISBN 80-866-8510-1.

CROMPTON, Paul. *Taiči*. Vyd. 1. V Olomouci: Votobia, 1996, 212 s. Elementy, sv. 2. ISBN 80-719-8061-7.

ČENG, Man-čching. *Tchaj-ti čhüan: zjednodušená metoda cvičení pro zdraví a sebeobranu*. Vyd. 1. Překlad Milena Jeřábková, Jan Jeřábek. Praha: Argo, 2005, 142 s. ISBN 80-720-3649-1.

FLAWS, Bob. *Tao zdravého stravování: dietní moudrost podle tradiční čínské medicíny*. Praha: Anahita, 2011, 125 s. ISBN 978-80-904775-2-0.

FRANTZIS, Bruce Kumar. *Revoluční cvičení čchi: využijte léčivou moc vaší životní síly*. Vyd. 1. Olomouc: Fontána, c2009, 223 s. ISBN 978-80-7336-551-6.

FRANTZIS, Bruce Kumar. *Tchaj-ti pro zdraví a dlouhověkost: proč tak působí na zdraví, zmírňování stresu a dlouhověkost*. Vyd. 1. Olomouc: Fontána, c2011, 341 s. ISBN 978-80-7336-639-1.

HAMPLOVÁ, Dana a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí: výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008, náboženství*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013, 151 s. Sociologické studie, 2009/02. ISBN 978-80-246-2244-6.

HARTZOVÁ, Paula R. *Taoismus*. Překlad Stanislava Vomáčková. Praha: Lidové noviny, 1996, 133 s. Světová náboženství (Lidové noviny). ISBN 80-710-6185-9.

HESSE, Hermann. *Demian: příběh mládí Emila Sinclaira*. Vyd. 3., samostatné 2. Překlad Vratislav Slezák. Praha: Argo, 2008, 180 s. ISBN 978-807-2039-791.

JUNG, Carl Gustav a Richard WILHELM. *Tajemství zlatého květu: čínská kniha života*. Vyd. 1. Překlad Karel Škoda, Jan J Škoda, Jan Spousta. Praha: Vyšehrad, 1997, 147 s., 10 s. obr. příl. ISBN 80-702-1225-X.

KHON, Livia. *Daoism and Chinese Culture*. 3rd edition. St. Petersburg, U.S.A.: Three Pines Press, 2012, 229 s.

Kniha mlčení: texty staré Číny. Vyd. 2., dopl. Editor Oldřich Král. Praha: Mladá fronta, 1994, 237 s. ISBN 80-204-0482-1.

Kniha proměn. Vyd. 1. Překlad Oldřich Král. Praha: Maxima, 1995, 277 s. ISBN 80-901-3332-0.

KRÁL, Oldřich. *Čínská filosofie: pohled z dějin*. Vyd. 1. Lásenice: Maxima, 2005, 373 s. ISBN 80-901-3338-X.

KÜNG, Hans a Julia CHING. *Křesťanství a náboženství Číny: na cestě k dialogu*. Vyd. 1. Překlad Jiří Hoblík, Vladimír Liščák. Praha: Vyšehrad, 1999, 285 s. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 80-702-1294-2.

KÜNG, Hans. *Po stopách světových náboženství*. 1. vyd. Překlad Eva Lajkepová, Pavel Kolmačka. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, 306 s. ISBN 80-732-5059-4.

LAOZI, a Květoslav MINAŘÍK. *Lao-c'ovo Tao-te-ťing*. Vyd. 1. Praha: Canopus, 1995, 157 s. Drahokamy, sv. 7. ISBN 80-852-0227-1.

LAOZI, překlad Berta KREBSOVÁ. *Tao te ťing: o tao a ctnosti*. 2., opr. a dopl. vyd., celkově 3. vyd. Editor Olga Lomová. Praha: DharmaGaia, 2003, 268 s. Prameny čínského myšlení, 1. sv. ISBN 80-866-8512-8.

LAOZI, *Tao te ťing: kniha o tao a cestě ke ctnosti*. Vyd. 1. Překlad Josef Antonín Zentrich. Olomouc: Fontána, 2008, 187 s. ISBN 978-80-7336-459-5.

LAOZI, *Tao te t'ing: o tajemství hlubším než hlubina sama*. Vyd. 1. Překlad Václav Cílek. Praha: Dokořán, 2005, 103 s. Mocca. ISBN 80-736-3011-7.

LASH, John. *Průvodce hledačů absolutna: encyklopedie duchovních nauk*. Překlad Josef Línek. V Olomouci: Votobia, 1996, 508 s. ISBN 80-719-8144-3.

LAU, Kwan. *Feng shui pro váš domov: staré čínské umění harmonického uspořádání Vašeho domu : umění bydlet*. Překlad Jan Brázda. Praha: Pragma, 1996, 98 s., 8 s. ISBN 80-720-5351-5.

NAVRÁTIL, Jiří. *O nebeském a lidském: studie o klasickém filozofickém taoismu, doprovázená překladem Tao-te-t'ingu a výboru z knihy Čuang-c'*. Vyd. 1. Praha: Avatar, 2003, 199 s. Vhled. ISBN 80-858-6254-9.

New Catholic Encyclopedia: Volumes 4. Second Edition. Wasington DC: Thomson/Gale, The Catholic University America, 2003.

OLSON, Stuart Alve. *Tao proti stresu: tři snadné cesty*. Vyd. 1. Praha: Levné knihy, 2009, 126 s. ISBN 978-80-7309-541-3.

OSHÓ,. *Tři poklady tao: rozjímání nad sůtrami Lao-c'eho Tao te t'ing*. Vyd. 1. Olomouc. ISBN 978-80-7336-494-6.

PALMER, Martin. *Taoismus*. Vyd. 1. Překlad Stanislava Vomáčková. V Praze: Ikar, 2002, 215 s. ISBN 80-249-0003-3.

PLETÁNEK, Jan. *Povídání o shiatsu, zdraví a skutečnosti*. Pardubice: MAXX Creative communication s. r. o., 2004, 55 s. ISBN 80-903496-0-9.

RŮŽIČKA, Radomír. *Akupunktura v teorii a praxi*. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1990. ISBN 80-703-0054-X.

SEHNAL, David a LAOZI, *Kniha Laozi: překlad s filologickým komentářem*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013, 465 s. Varia (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), 7. sv. ISBN 978-807-3084-561.

SHAW, Scott. *Čchi-kung pro začátečníky: ovládněte energii čchi - pro zlepšení zdraví, snížení stresu a zvýšení svých schopností*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2005, 143 s. ISBN 80-730-6176-7.

ŠILER, Vladimír. *Co je to New Age?*. Ostrava: Scholaforum, 1996, 30 s. Tematický sešit. ISBN 80-860-5812-3.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Na nových stezkách ducha: přehled a analýza současné religiozity*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010, 261 s. ISBN 978-807-4290-602.

TOMEK, Dušan a Josef Antonín ZENTRICH. *Moře jangů: bod dlouhého života*. Olomouc: Fontána, 1998, 269 s. ISBN 80-861-7903-6.

WALDENFELS, Hans. *Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života a světa*. 1. vyd. Překlad Karel Šprunk. Praha: Zvon, 1992, 63 s. ISBN 80-711-3062-1.

WANG, Zhen a LAOZI,. *Tao míru: poučení ze starověké Číny = Lun bing yao yi Dao de jing*. Překlad Ralph D Sawyer, Mei-chün Sawyer. Praha: Pragma, 2010, xiii, 241 s. ISBN 978-807-3492-137.

WEHR, Gerhard. *C.G. Jung a Rudolf Steiner: konfrontace a synopse*. Hranice: Fabula, 2003, 257 s. ISBN 80-866-0004-1.

WILHELM, Richard. *I-ťing: Kniha proměn - text a rozšiřující materiály*. Vyd. 1. Překlad Petr Patočka. Praha: Portál, 2003, 303 s. ISBN 80-717-8645-4.

WOLF, Josef. *Kdo je, kdo není v hnutí Nového věku*. Praha: Votobia, 2000, 230 p. ISBN 80-722-0092-5.

WONG, Eva. *Taoismus: [podrobný úvod do dějin čínské duchovní tradice a filozofie]*. Překlad Viktor Faktor. Praha: Pragma, 2005, 256 s. ISBN 80-720-5173-3.

ZEMPLINER, Artur. *Čínská filosofie v novověké evropské filosofii*. 1. vyd. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1965, 212 str.

Elektronické zdroje

A randomized controlled trial of tai chi for long-term low back pain (TAI CHI): Study rationale, design, and methods. BMC Musculoskeletal Disorders [online]. 2009 [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: <http://www.biomedcentral.com/1471-2474/10/55>

APONTE, J. R. *Beat Zen, Beat Tao.* [online]. 1 - 2 [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.sccs.swarthmore.edu/users/02/jraponte/beatspirit/beatzen.html>

BATES, Jordan. *The Beat Generation Worldview in Kerouac's On the Road : The Tao of On the Road.* [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.refinethemind.com/the-beat-generation-worldview-in-kerouacs-on-the-road/>

Čínská medicína a akupunktura. In: Víra.cz [online]. [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/otazky/Cinska-medicina-a-akupunktura.html>

Easing Ills through Tai Chi: Researchers study the benefits of this mind-body exercise. Harvard Magazine [online]. January-February 2010 [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: <http://harvardmagazine.com/2010/01/researchers-study-tai-chi-benefits>

Effects of Tai Chi Exercise on Pain, Balance, Muscle Strength, and Perceived Difficulties in Physical Functioning in Older Women with Osteoarthritis: A Randomized Clinical Trial. The Journal of Rheumatology [online]. roč. 2003, č. 30 [cit. 2014-05-31]. Dostupné z: <http://www.jrheum.com/abstracts/abstracts03/2039.html>

KAPOUN, Jan. *Nad knihou: Tao fyziky.* [online]. [cit. 2014-06-10]. Dostupné z: <http://www.scienceworld.cz/neziva-priroda/nad-knihou-tao-fyziky-2272/>

LOMOVÁ, Olga. *Rudolf Dvořák — první český orientalista.* [online]. 1 - 9 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://cck-isc.ff.cuni.cz/1pubs/OlgaLomova/DejSin/TaoDvorak.pdf>

LORENC, Martin Pavel. *Feng šui vs. křesťanská výzdoba bytu.* In: MariaPRO.cz [online]. [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://mariapro.cz/feng-suej-vs-krestanska-vyzdoba-bytu/>

LOUIS, P. F. *Traditional Chinese Medicine pill halts progression of diabetes in new study*. In: Natural News [online]. 2014 [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: http://www.naturalnews.com/043725_Traditional_Chinese_Medicine_diabetes_medical_research.html#

Mistr Čeng Man-čching (Zheng Manqing) a jeho Taijiquan. In: Taijiquan centrum Ostrava: [online]. [cit. 2014-05-25]. Dostupné z: <http://taijiquancentrum.blogspot.cz/2009/12/mistr-ceng-man-cching-zheng-manqing.html>

NEUBAUER, Zdeněk. *Tao biologie*. [online]. [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: [http://www.vhled.cz/Archiv/Casopis_Vhled\(cislo3\)/Vstupni_stranka/Tao_a_svet/Tao_biologie.html#7](http://www.vhled.cz/Archiv/Casopis_Vhled(cislo3)/Vstupni_stranka/Tao_a_svet/Tao_biologie.html#7)

Papež František a taoismus. In: Společnost svätého Bazila Velkého [online]. [cit. 2014-06-16]. Dostupné z: <http://www.spolocnostsbm.com/clanky/clanky/papez-frantisek-a-taoismus.html>

Tao. In: Oxford Dictionaries [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/Tao?q=tao

Taoism. In: Oxford Dictionaries [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/Taoism

Tao-Te-Čing. In: Oxford Dictionaries [online]. [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/Tao--te--Ching?q=Tao-te-Ching

Taiji. [online]. [cit. 2014-05-25]. Dostupné z: <http://www.taiji-pardubice.cz/taiji.html>

VOKOUN, Jaroslav. *Čínská náboženství: Přednáška VI*. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kfi/modules/low/kurz_text.php?id_kap=6&kod_kurzu=kfi_518

WATTS, Alan. *Beat Zen: Beat Zen, Square Zen and Zen*. [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: http://www.bluesforpeace.com/beat_zen.htm